

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”De ska med på tåget”
- en studie om att öka barns delaktighet och inflytande i
undervisningen

Anna Samuelsson

”Inriktning/specialisering/LAU370”

Handledare: Åsa Wahlström

Examinator: Nina Gren

Rapportnummer: VT10-2450-06

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "De ska med på tåget"- en studie om att öka barns delaktighet och inflytande i undervisningen

Författare: Anna Samuelsson

Termin och år: 7:e terminen, år 3, VT2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Åsa Wahlström

Examinator: Nina Gren

Rapportnummer: VT10-2450-06

Nyckelord: Inflytande, delaktighet, barnperspektiv, barnkonvention, barns rättigheter, demokrati

Sammanfattning

Syftet med min studie är att redogöra för hur pedagoger och rektorer använder sig av begreppen delaktighet och inflytande samt hur de arbetar för att åstadkomma detta. Med min studie vill jag belysa hur pedagoger och rektorer kan tänka kring begreppen delaktighet och inflytande. Hur kan man arbeta för att öka detta för barnen i undervisningen? Genom att intervjua rektorer och pedagoger på två skolor i en närliggande kommun till Göteborg vill jag jämföra och se hur de tänker kring dessa frågor. Intervjuerna har spelats in och sammanställts i en resultatdel. I resultaten har jag bl. a. kommit fram till synen på begreppen delaktighet och inflytande till stor del handlar om att eleverna får vara med och välja samt påverka genom att bestämma. Det kan t.ex. handla om att elever inom en viss ram får välja vad de vill arbeta. I min studie har jag även kommit fram till att barnen får vara med och påverka det mesta i deras skolvardag som berör undervisning såsom miljön. Min tanke är att man skall kunna ta tillvara på barns tankar och försöka implementera deras synsätt i undervisningen. Dock var det endast rektorn på Fantasiskolan som höll med, och såg detta som ytterligare ett sätt att arbeta med att skapa delaktighet och inflytande. Resultatets betydelse för läraryrket handlar om att det är bra att vara medveten om hur du ser på barn. Hur gör jag i min undervisning och vad ligger till grund för det? Viktigt är här att få upp synen på sig själv och sitt handlande för att kunna göra en förändring i ens arbete. En central del i mitt arbete blir koppling mellan bra pedagogik, delaktighet samt barns rättigheter. För att skapa ett meningsfullt lärande är det av stor vikt att tänka på vilken pedagogik du använder dig utav samt hur du genom den gör barn delaktiga och medvetna om sina rättigheter.

Innehåll

1 Inledning och bakgrund.....	5
2 Syfte och problemformulering	7
3 Design, metod och tillvägagångssätt	7
3.1 Metod	7
3.2 Genomförande	8
3.2.1 Bakgrund till skolorna	8
3.2.2 Beskrivning av grupp	8
4 Etiska aspekter.....	9
4.1 Tidigare forskning	9
5 Teoretiska perspektiv	9
6 Litteraturgenomgång	10
6.1 Barnkonventionen	10
6.2 Jämförelse mellan läroplanen, Lpo94 och barnkonventionen	12
6.2.1 Vems rättigheter är det som betonas i respektive dokument?	12
6.2.2 Hur känner personalen till internationella överenskommelser?	13
6.2.3 Hur påverkar värdegrunden egentligen de olika delarna i styrdokumentet? Hur visar det sig i praktiken?	13
6.3 Delaktighet och inflytande	13
7 Barnperspektiv och barns åsikter.....	17
7.1 Barnperspektiv.....	17
7.2 Barns åsikter	18
8 Barns rättigheter ur ett historiskt perspektiv	18
8.1 Hur barns rättigheter vuxit fram i skolans värld.....	18
8.2 Det idéhistoriska perspektivet och sociologiska/socialkonstruktion	21
9 Resultatredovisning	22
9.1 Barns delaktighet och inflytande i praktiken - hur det kan se ut?	22
11.2 Rätt att komma till tals	24
11.2.1 Medvetenhet om rättigheter och skyldigheter	25
11.3 Hinder och möjligheter för ökad delaktighet.....	26
11.4 Påverkan för elever?.....	27
11.5 Hur kan man arbeta för att öka delaktighet och inflytande i undervisningen?	29
12 Diskussion och slutsatser.....	30
12.1 Förslag på fortsatt forskning.....	31

13 Referenser.....	32
13.1 Elektroniska källor	34
Bilaga 1: Brev till målsman.....	36
Bilaga 2: Intervjufrågor.....	37
Bilaga 3: Lektionsplanering: Inledande arbete med barns rättigheter	38

1 Inledning och bakgrund

Hösten 2009 när jag läste specialpedagogik väcktes mitt intresse för barnkonventionen och barns rättigheter. Detta genuina intresse har fortsatt och under min sista praktik på lärarutbildningen genomförde jag samtal om detta med mina elever i en årskurs 3, barn i åldrarna 9-10.

Ett problem som ligger till grund för uppsatsen är att studier visar att inflytande fortfarande är starkt begränsat för elever i åldrarna 6-12 år (SOU1997:16, bilaga till huvudbetänkande, s.55). Frågan är varför man stänger ute barnen och begränsar deras rättigheter på detta sätt? Pedagoger och rektorer betonade vikten av inflytande och delaktighet för att vi ska ha ett demokratiskt samhälle. I de skolor jag genomförde mina intervjuer så ansågs detta arbete viktigt och att man på olika sätt försökte arbeta med dessa frågor. Många kommuner och landsting har enligt BO (2001) genomfört projekt och olika insatser för att öka inflytandet (s.34). Trots detta lämnas många barn utanför denna process. En orsak kan vara att vuxna ofta kan ha svårt att anpassa sina egna och bestämmande rätt till barnen. Detta blir då ett hinder för att arbeta med inflytandet. Ytterligare en anledning är enligt Sylwander (1997) att de vuxna ofta tror att barnen inte har något större intresse av att vara delaktiga (SOU1997:16, bilaga för huvudbetänkande, s.56). Enligt BO (2001) tycker många politiker som tycker att inflytande och deltagande för barn är viktigt (s.31), men hur de arbetar för att detta ska ge sitt uttryck i praktiken är inte alltid omnämnt. Frågan är hur intresset ser ut i skolans värld angående delaktighet och inflytande. Jag är nyfiken vad detta kan tänkas bero på att barn ofta lämnas utanför och vad personal på skolan har för tankar om detta. Undersökningen anser jag har relevans både inom skolans värld, men även i forskningssyfte då de inte finns särskilt många undersökningar som berör de yngre barnen i skolan samt fokuserar på delaktighet och inflytande.

I min studie har jag koncentrerat mig på att se på två viktiga begrepp för att göra barn medvetna om deras rättigheter. Begreppen delaktighet och inflytande är av vikt i detta sammanhang. Delaktighet och inflytande anser jag likaså är viktigt för mig i mitt möte med eleverna för att det ska kännas meningsfullt. Hur arbetar man som lärare för att låta eleverna vara med och påverka undervisningen? På vilket sätt görs de delaktiga under en vanlig skoldag? Hur skulle man kunna arbeta för att bli bättre på detta? När jag undervisar tycker jag det är viktigt med kommunikation där en dialog förs mellan lärare och elev. För att skapa meningsfullhet för eleverna är det viktigt att göra dem delaktiga i det vardagliga arbetet i skolan. Detta är grundat på och står uttryckt i FN:s konvention om barns rättigheter samt i Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo94.

Att göra barnen medvetna om sina rättigheter anser jag är en viktig del i att informera och göra dem medvetna om Likabehandlingsplanen på skolan. Likabehandlingsplanen är en handlingsplan mot kränkande behandling som ska finnas på skolan och det är upp till varje enskild skola att utforma den baserat på direktiv från Skolverket. I fokus står värdegrunden för att stärka demokratin (Skolverket "Demokrati och Värdegrund", s.1). Likaså är ett steg i detta arbete för att motverka alla former av kränkande behandling (s.2). Tanken är att detta dokument som handlar om att förebygga kränkande behandling ska vara ett verktyg i verksamheten (Erdis, 2007, s.20). Kränkande behandling ska överhuvudtaget inte förekomma på någon skola. Att diskriminera någon är att strida mot skollagen. Kränkande behandling är ett sätt att utöva makt och förtryck. Barnkonventionen som bygger på barns rättigheter ser jag

som ett viktigt verktyg då man arbetar med Likabehandlingsplanen. Jag anser att Likabehandlingsplanen till stor del handlar om förhållningssättet och hur man behandlar varandra i skolan. För att kunna följa det som står i barnkonvention om barns rättigheter krävs det att förhållningssätt mellan barn och vuxna bygger på emancipation och ömsesidig respekt.

Ett sätt att arbeta med likabehandlingsplanen är t.ex. elevråd där eleverna får komma till tals och vara delaktiga. I Sverige är saker som handlar om t.ex. trivsel och trygghet utvecklade i likabehandlingsplanen samt i läroplanen. Av egen erfarenhet har jag upptäckt att intresset för delaktighet och inflytande i skolans värld ser olika ut bland personalen. På skilda skolor inom samma kommun har varierat resultat nåtts i arbetet med barns rättigheter. Då en övergripande skolplan ligger till grund för samtliga skolor inom kommunen kan man fråga sig varför det ser så olika ut? Jag hoppas genom mitt arbete kunna väcka intresse för att arbeta mer med grundläggande frågor omkring barns rättigheter i skolan.

I mitt tidigare arbete med barn i åldrarna 6- 12 år, observerade jag att barnen hade en stark moralisk känsla för vad de tycker är rätt och fel, när de känner sig förkastade, eller anser att de blir orättvist behandlade. Det var dock ofta så att de inte var medvetna om sina rättigheter som t.ex. rätten att bli hörda eller hade någon större uppfattning om hur barnkonventionen relaterade till deras egna liv i hemmet och i skolan. Majoriteten av barnen var dock medvetna om att de inte får bli slagna. Tanken med detta arbete är att belysa barns rättigheter och hjälpa pedagoger att lyfta fram dessa för sina elever. Jag vill bidra med verktyg för lärare att aktivt kunna arbeta med frågeställningar berörande barns rätt i undervisningen. I min studie har valda delar ur FN:s barnkonvention om barns rättigheter nämnts utifrån vad jag anser är relevant för mina frågeställningar. Främst kommer jag behandla barnkonventionens artikel 12 som handlar om barns rätt att göra sig hörda.

För att garantera barn deras rättigheter anser svenska the United Nations Children's Fund (UNICEF) i sin debattartikel "Gör barnkonventionen till svensk lag" att den i större grad borde införlivas i svensk lagstiftning. Ett arbete som måste utföras för att barnkonventionen ska kunna gälla som lag är att stärka barns rättigheter och ställning i samhället (UNICEF, 2009). Formuleringen om barnets bästa ska dock inte bara vara vackra ord som slutar gälla när en brännande fråga ställs på sin spets. Den har tillkommit för att Sverige har förbundit sig att följa FN:s konvention om barnets rättigheter (Hammarberg, 2006). Trots detta finns det idag brister i både lagstiftningen och i den praktiska verksamheten, vilket återkommande drabbar enskilda barn. Vi måste veta vad barnen har för behov och rättigheter.

Enligt UNICEF tillämpas transformeringsmetoden, vilket innebär att lagar ändras för att anpassas till de bestämmelser som står skrivna i barnkonventionen. En lag som har kommit till enlig denna princip är föräldrabalkens "Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad" (2006:458). Även i socialtjänstlagen har en del lagar framträtt enligt barnkonventionens princip ". När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsyn till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år" (Socialdepartementet, 2001:453,1kap§2). I femte kapitlet i denna text finns det särskilda bestämmelser för olika grupper. I paragraf ett belyses socialnämndens roll för att barn och unga ska växa upp under trygga och goda förhållanden (Socialdepartementet, 2001:453,5kap§1).

Vi har skrivit under FN:s barnkonvention och åtagit oss att följa dess regler. Frågan är hur bra dessa egentligen efterföljs? En som anser att detta är viktigt är Hägglund (2002) som hävdar att det finns ett stort behov av att placera in FN:s konvention i det vardagliga arbetet. Innehållet bör därför placeras i ett sammanhang där vi kan se hur de rättigheterna kopplas till barn och ungas vardag (Andersson & Hägglund.2002,s.11).

2 Syfte och problemformulering

Syftet med min studie är att redogöra för hur pedagoger och rektorer använder sig av begreppen delaktighet och inflytande samt hur de arbetar för att åstadkomma detta. Min studie berör följande centrala frågor;

Hur uppfattar pedagoger att de arbetar för att öka barns delaktighet och inflytande i undervisningen?

Vilka kunskaper har pedagoger om Barnkonventionen, kan de tänka sig att arbeta med denna i undervisningen?

3 Design, metod och tillvägagångssätt

I min metoddel kommer jag att belysa hur jag gått tillväga för att få svar på mina frågeställningar. Här kommer även diskuteras val av metod samt hur jag genomfört min studie. För att ta reda på vad pedagoger och rektorer tycker och tänker använder jag mig av en kvalitativ studie. Det blir i det här sammanhanget inte av betydelse då jag vill veta hur de ser på ett visst ”problem”.

3.1 Metod

Jag har redan genomfört lektioner och samtal med elever i en årskurs 3 om barnkonventionen, som ett förslag på hur man kan arbeta med delaktighet och inflytande. Jag har även byggt på dessa samtal genom att tala med eleverna om begreppen delaktighet och inflytande. Med utgångspunkt i lektionsplaneringen har jag på ett sådant sätt samtalat med eleverna om dessa frågor. För att ta reda på hur elever upplever det som de vuxna säger att det gör, har jag samtalat med en årskurs 3, barn i åldrarna 9-10 år. Är det så att barnen upplever att de får vara med och bestämma i samma utsträckning som pedagogerna hävdar. Sättet jag talat med barnen kan liknas med bilaga.

Mitt val av metod kommer främst att vara intervju som Stukát (2005) ser som ett viktigt och vanligt arbetsredskap(s.37). Mitt fokus kommer riktas mot att tala med 3-4 pedagoger på varje skola samt en rektor på varje. Tanken med gruppintervjun med lärarna är att de får delge varandras tankar och förhoppningsvis utbyta och skapa ett intresse tillsammans, dvs. låta det bli ett kollektivt lärande (Folkesson, m.fl.,2004). Risken finns med gruppintervjuer att deras svar påverkas av varandra, vilket i sin tur skulle kunna påverka resultatet. I min studie upplevde jag att så var inte fallet då de inte alltid var eniga samt hade liknande åsikter. Det kändes därför som att de inte påverkades av varandra utan att de sa vad det själva verkligen tyckte. Enskilda intervjuer med rektorer kommer göras för att se hur ledning på skolan tänker kring delaktighet och inflytande för eleverna. De är en viktig förutsättning för att ett bra arbete ska kunna utföras på skolan. Till intervjuerna kommer jag ha en mall med frågor. Dessa frågor ska bilda en grund för syftet med min undersökning som är att se hur rektorer och pedagoger tänker kring delaktighet och inflytande. Det är viktigt att vara flexibel i sina frågeställningar om det skulle dyka upp något annat i samtalet.

Det har även genomförts en litteraturstudie till bakgrund för mina frågeställningar och där intervjuvaren till viss del vägs samman med vad jag kommit fram till där.

3.2 Genomförande

Jag har jämfört två skolor i en närliggande kommun till Göteborg, där jag under utbildningen haft min verksamhetsförlagda utbildning, VFU. En av skolorna är mer mångkulturell och har stor etnisk mångfald. På skolorna har jag intervjuat rektorerna samt en grupp pedagoger omfattande 3-4 personer för att se hur de ser på begreppen delaktighet och inflytande. Inför mina intervjuer tog jag fram en mall med frågeställningar. Frågorna formulerades utifrån mitt syfte för studien, då tanken var att genom dessa få reda på de vuxnas tankar. När jag intervjuade märkte jag att frågeställningarna ofta föll naturligt in i varandra och att inte alla alltid behövdes ställas. Ibland dök det även upp intressanta följdfrågor som jag då kunde följa upp.

3.2.1 Bakgrund till skolorna

Solskolan är en F-6 skola med ca 350 elever. Skolan är belägen nära ett bostadsområde och med gångavstånd till natur och skog. På skolan finns det särskola, förberedelseklasser och språkklasser, vilket gör att olika grupper av barn finns representerade i skolan. Personalstyrkan är ca 70 personer och där är fritidspedagoger, förberedelseklass, särskolan, svenska som andra språk samt specialpedagoger inräknade. Enligt en pedagog på skolan är ”skolan världen i miniformat”, då det finns en blandad kompot. Både när det gäller bakgrund som annat ursprung, men även när det gäller höginkomsttagare respektive låginkomsttagande föräldrar. Skolan är fortfarande under sammanslagning då två skolor slagits ihop till en.

Fantasiskolan är en F-6 skola med ca 293 elever. Skolan är centralt belägen med skog och natur inom räckhåll. Personalstyrkan i skola består av ca 50 anställda, vilket rektorn på skolan hävdar behövs eftersom fritids även finns där och behöver täckas in. Det finns på skolan en grupp barn med autism (eller liknande). Dessa är till stor del integrerade i klasserna. Elevernas bakgrund är blandad. Här finns höginkomsttagande, låginkomsttagande samt några med utländsk bakgrund. Denna skola är även den präglad av sammanslagning.

3.2.2 Beskrivning av grupp

Den första gruppen jag valt att intervjua består av en fritidspedagog, Katarina som parallellt med fritids arbetar i en förskoleklass några dagar i veckan, två pedagoger (Ann-Marie och Carina) som är förskolelärare i botten, men nu arbetar i särskolegruppen årskurs F-6 (beroende på hur gruppen ser ut), samt en lärare Elisabet för lågstadiet årskurs 1-3, arbetar nu i en årskurs 3. På solskolan intervjuades även rektorn Magdalena som också i botten är förskolelärare.

På Fantasiskolan skulle jag egentligen intervjuat tre pedagoger fast det var bara två som dök upp. Den ena pedagogen Caroline är utbildad 1-7 i SO och svenska, hon arbetar nu i en årskurs ett. Andra pedagogen Margareta är utbildad mellanstadie lärare i årskurs 4-6. Rektorerna Greta har förskoleutbildning och har sedan arbetat som daghemsvårdare och sedan som skolsekreterare (nämndsekreterare). Detta har gett personen i fråga stor inblick i hur saker och ting fungerar inom skolområdet och varit av stor vikt i hennes arbete som rektor. Då skolorna fortfarande befinner sig under sammanslagning kan det inverka på hur långt de kommit i sitt arbete med dessa frågor.

Ett vanligt sätt att dokumentera är att spela in med bandspelare. Innan jag intervjuade upplyste jag dem om syfte med studien samt frågade dem om det kändes okej för dem att jag spelade in. Det var inga problem för mig att spela in intervjuerna som tog cirka 30 minuter vardera. Sedan kom arbetet med att transkribera. Tanken är ju inte att veta en viss frekvens eller procent utan hur pedagoger tänker och upplever ett visst ”problem” och av den anledningen passar det bra med en kvalitativ studie.

4 Etiska aspekter

I min studie kommer jag att använda fiktiva namn av skolor samt pedagoger och likaså samtalen jag haft med barnen kommer att anonymiseras. Detta är för att inte peka ut någon samt att de finns ett konfidentialitetskrav från den intervjuades sida (Stukat, 2005). Då samtalen med barnen utgör en liten del samt vi inte kommit fram till så mycket, kommer denna del att vara mycket begränsad i mitt arbete.

Fördelar med intervju är att genom ett samtal kan du få reda på mer djupgående vad en människa tänker om en viss fråga än om du t.ex. skulle delat ut en enkät. Nackdelen kan vara att frågorna inte är väl genomtänkta och att du inte får ut vad du tänkt dig. Jag anser att för att vara en sådan kvalitativ undersökning så är tillförlitligheten just för mina frågeställningar i min studie relevant. En nackdel blir ju bortfallet då jag gjort ett urval att plocka ut några pedagoger samt rektorer på två olika skolor vilket gör att studien bara ger en hint om hur man kan tänka kring dessa frågor. En nackdel är även att inte de manliga pedagogerna på skolorna finns representerade (Stukat, 2005, s.123). Realitiviteten i svaren kanske då inte blir särskilt stor då det är lätt att man generaliserar. För att göra min relativt lilla studie en större tyngd har jag lutat mig mot liknande studier och observerat att svaren kring dessa frågor stämmer bra överrens. Svaren jag fått genom mina intervjuer har även de lutats mot min litteraturstudie. Att observera lärare har jag gjort till viss del då jag tidigare varit ute på skolorna, fast då tanken var att ta reda på vad de tycker kändes observation inte som rätt metod, då den visar på hur de faktiskt gör. Dock hade det varit intressant att se på om de faktiskt agerar utifrån hur de tänker, men här gjorde jag min avgränsning till intervju som metod.

4.1 Tidigare forskning

I resultatdelen har jag valt att använda mig utav Erikssons studie om hur pedagoger ser på barn och delaktighet samt Björklids studie kring elevinflytande för att få en starkare grund till relevansen i mina resultat. Vad deras studier har för relevans för mitt resultat kommer benämnas och kopplas samman i resultatdelen. Deras studier liknar min då de undersökt liknande problemställningar.

5 Teoretiska perspektiv

I mitt arbete använder jag mig av Bakhtins dialogbegrepp som en central del i synen på delaktighet. Bakhtin menar att i dialog och samspel med andra skapas det mening enligt (Dysthe, 1996, s.65). I samtal med eleverna där deras tankar får lov att vara utgångspunkten skapas en dialog som bygger på engagemang och delaktighet hos barnen. Att som elev vara engagerad och delaktig ser Bakhtin som en viktig del i deras lärandeprocess belyses i (Dysthe, 1996, s.28). När du har skapat en delaktighet där eleverna upplever sig delaktiga bidrar du enligt Dysthe (1996) till den tillit och ömsesidig respekt som man som pedagog strävar efter att ha med sina elever. Vygotskij hävdar likaså att barns delaktighet positivt påverkar deras kognitiva och sociala utveckling (Vygotskij 1998 i Bråten, 1998, s.132). Genom att barn får lära sig att deras åsikter och idéer är av betydelse kan de även lära sig att behandla med ömsesidig respekt och känna den tillit som även Dysthe (1996) betonat.

En ytterligare teoretisk utgångspunkt är att för att delaktighet ska vara möjligt måste det ske ett samspel mellan barn, pedagoger och samhället i stort. Det handlar om att vi tillsammans med andra lär oss saker och ting i ett socialt sammanhang och på så vis skapas mening (Dysthe, 1996, Vygotskij, 1978 i Bråten, 1998, s.27).är kunskap något som är kognitivt och socialt betingat. Med samspel menar jag en interaktion och möte mellan elever samt till pedagogen. Detta möte präglas av att genom att var och en bidrar med sina erfarenheter skapar vi ett lärande.

”Kunskap” är inte något vi överför till barn bara genom att ge dem ”information”. Genom ett samspel bildas kunskap vilket gör att kunskapen inte är statisk (Dysthe, 1996,s.46).

”Pedagogisk verksamhet innebär en social gemenskap, en gemenskap där den verksamhet som barn och vuxna utövar tillsammans är den viktigaste drivkraften i barnens kunskapsprocess. Kunskap är i sig en social produkt, utvecklad i en process där både elev och lärare deltar aktivt”
(Bråten[red](1998), s.135)

När vi lär barnen saker i skolan ingår de i en grupp, en social gemenskap. I denna gemenskap skapar vi tillsammans kunskap genom att vi och våra elever får delta aktivt. Tanken bakom detta är att både pedagoger och elever lär sig tillsammans vad det innebär för barn att vara delaktiga och ha inflytande. I bästa fall handlar detta om ett kollektiv lärande där varje enskild tanke vuxna så väl som barn bidrar till ny kunskap.

6 Litteraturgenomgång

6.1 Barnkonventionen

En viktig kunskap anser många är att göra barn i skolan medveten om deras rättigheter i det demokratiska samhället. Barns rättigheter har även under senare tid kommit att betraktas i alla frågor som rör barnen t.ex. i skolan och gällande deras undervisning.

Efter första världskriget kom barns rättigheter först att tas upp genom den frivilliga barnrättsrörelsen. Sverige var ett av de länder tillsammans med Storbritannien som började introducera arbetet med barns rättigheter vid denna tid. Tanken var att politiken skulle ge utrymme för barns agendor och intresse. Ett första steg i att utveckla barns rättigheter samt skydda dem var deklarationen från Nationernas förbund som sattes i bruk år 1924. FN: s deklaration om barns rättigheter i tio punkter blev antagen 1959 och ansågs som ett tyngre dokument . Först år 1989 i Genève antogs FN: s konvention om barns rättigheter (Hammarberg, 2006,s.6). FN:s barnkonvention har enligt Nyberg (2001)gjort att inflytande för barn kommit mer i fokus (Bäck- Wiklund & Lundström, 2001,s.22).

Sedan dess har 191 stater skrivit på och lovat att hålla dessa regler. Arbetet med barns rättigheter i Sverige blev mer och mer en politisk agenda under 1990-talet. Arbetet på regerings- och lokalpolitisk nivå, samt ideella organisationer bidrog medvetenheten om barns rättigheter samt innebörden i konventionen kom att öka (Andersson & Hägglund, 2002,s.28). Frågor kring barns rättigheter och villkor kom därmed mer i fokus (BO, 2001,s.13). Vissa menar att barnkonventionen har haft synbar positiv påverkan på barns ställning och erfarenheter i Sverige sedan den introducerades på 1990-talet. I Sverige har barn enligt Nyberg i allmänhet det ganska bra när det gäller fysiska och materiellt välmående. Däremot anser man att psykisk ohälsa ökar för vissa barn likaså skillnader mellan de barn som har det bra och de som inte har det lika bra betonas i (Andersson & Hägglund, 2002,s.21-22). BO (2009) betonar att i vårt välfärdssamhälle är det lätt att tycka att barn har det bra. Det är dock viktigt är att se att det inte gäller alla då sociala och ekonomiska klyftor har ökat (s.5).

Staten har i uppgift att se till att det skapas förutsättningar gällande de mänskliga rättigheterna. Att se till att rättigheterna tas på allvar samt att lagar efterlevs är även det en viktig uppgift för staten (BO, 2001,s.20). Från politikens håll har barnkonventionen ett starkt stöd och vilja. Med konventionen har politiska åtgärder vidtagits.”Hur långt regeringen väljer att implementera och arbeta med barnkonventionen speglar den politiska vilja som råder i samhället (Hammarberg, 2006,s.15)”. Från regeringens sida finns ett förslag till att förverkliga FN: s konvention om barns rättigheter i Sverige (Regeringen1997/98:182,s.17,kap4). Regeringens förslag innebär bl.a. att barnkonventionen ska vara ett aktivt redskap i alla beslut inom regeringskansliet som rör barn. En bedömning från regeringens sida är att kunskapen om barns rättigheter därför bör tas upp i alla yrkesgrupper som inkluderar barn. I utbildningen

innebär det att lära känna barnkonventionen och dess anda (Regeringen 1997/98:182, s.19, kap 4). Att ändra på ett synsätt och tänka på hur du förhåller dig till barnen.

Enligt Andersson & Hägglund kan man arbeta med och tänka om barns rättigheter ur FN:s barnkonvention på tre olika plan. En plan berör dels implementeringen av konventionen på politiskt nivå. Den andra handlar om hur barnkonventionen kan synliggöras för barnen genom barnrättsfrågor i förskola, skola samt inom pedagogiken. På ett tredje plan behandlas och utvecklas barns rättigheter inom vetenskapligt och teoretiskt forskande och tänkande (Andersson & Hägglund, 2002, s.16-17). Implementeringen av barnkonventionen är bara enligt Rasmusson en början av ett långsiktigt arbete i (Andersson & Hägglund, 2002, s.83). Praktisk tillämpning samt information och utbildning om barnkonventionen kommer därför att behövas.

Denna konvention är universell och kom att gälla alla barn runt om i världen. På så vis blir det en internationell angelägenhet (Hammarberg, 2006, s.7). Konventionen är även inriktad på det enskilda barnet och att varje enskild individ har rätt till t.ex. medinflytande.

Barnkonventionen är något som ska gälla alla under 18 år i de länder som skrivit under menar Bartley (1998) på. Speciellt med barnkonventionen jämfört med tidigare överenskommelser gällande barns rättigheter är att den lyfter fram barnet som en egen individ (Andersson & Hägglund, 2002, s.37). Denne individ har ett eget värde och egna rättigheter. Att barns åsikter är betydelsefulla och att de har rätt att uttrycka sin åsikt i frågor som berör dem anser barnombudsmannen Nyberg är viktigt i (Andersson & Hägglund, 2002, s.24).

I min studie anser jag att artikel 12 i Barnkonventionen är mest relevant. Den handlar om barns rättighet att göra sig hörda samt möjlighet att påverka sin situation (Hammarberg, 2006, s.12). Här är det viktigt att vuxna lyssna på vad barnet har att säga. Barns åsikter är enligt FN:s barnkonvention väldigt viktiga (s.13). Rätten att göra sig hörd finns reglerad i flera lagar i Sverige som rör barn bland annat föräldrabalken. Det yttersta ansvaret att tillförsäkra detta bär regering och riksdag (BO, 2001, s.25). När det gäller inflytande sker det på kommunal nivå, då det är upp till varje kommun, skola att lägga upp hur det arbetet ska se ut. Artikel 12 i barnkonventionen handlar om makt och inflytande.

”Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.”[...]

”För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedure regler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barn” (Hammarberg, 2006, s.38).

Hur tolkas då barnkonventionen? Intressant är att se på vad barnkonventionen säger och hur vi kan tolka samt använda oss utav den. Kommittén för FN har definierat fyra allmänna principer som ligger till grund för resten av konventionen. Principerna handlar bl. a om att varje barn har rätt att få tal del av sina rättigheter samt att barns bästa ska beaktas vid beslut som tas. Själva budskapet är att forma en attityd till barn där man ser dem utifrån ett barnperspektiv (Hammarberg, 2006, s.13). I den svåra diskussionen kan man se att konventionens anda inte fått så stort genombrott i praktiken. I dagens samhälle har det kommit längre i dessa sakfrågor. För att göra barnkonventionen meningsfull i det konkreta arbetet är det därför bra att börja arbeta och samtala om detta tidigt i ens utveckling. Skolan blir på så vis en viktig arena för att nå ut och göra barnen medvetna och som uppdraget är att fostra dem till demokratiska samhällsmedborgare. Genom t.ex. artikel 4 som handlar om att lagstiftningar och andra åtgärder ska göras för att kunna genomföra punkterna i konventionen (Hammarberg, 2006, s.35). I artikel 29 klargörs en del syften som barns utbildning skall bidra

till (Hammarberg, 2006,s.47). Bl. a handlar det om att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt de principer som ställts upp i Förenta nationernas stadgor. Bäck- Wiklund & Lundström nämner Barnombudsmannen som blev aktiv samt förändringar i lagstiftningen som skäl för den förändrade synen på barns rättigheter. Barn anses enligt genom detta ha fått ökad rättighet att komma till tals (Bäck-Wiklund & Lundström, 2001,s.22-25). En lagförändring trädde i kraft den 1 juli 2002 och det ledde till att barnombudsmannens verksamhet blev reglerad i en lag. Istället för att vara driven av regeringen skulle besluten och reglerna skapas av riksdagen. Barnombudsmannen ska till sin uppgift företräda barn och ungas rättigheter och intressen med bakgrund mot barnkonventionen. Detta är något som de hävdar ska genomsyra hela den svenska lagstiftningen i frågor som kan tänkas beröra barn, direkta eller indirekta (Andersson & Hägglund, 2002,s.25).

6.2 Jämförelse mellan läroplanen, Lpo94 och barnkonventionen

Till skillnad från barnkonventionen finns i läroplanen en större betoning på ett ansvar från barnets sida. Läroplanen betonar därmed ansvaret före barns inflytande. Inflytande och ansvar är kopplat till barnets ålder och mognad (Andersson & Hägglund, 2002,s.41-42). I läroplanen betonas att läraren ska arbeta för att alla barn oavsett kön och bakgrund ska få ett inflytande gällande arbetssätt, arbetsformer och innehållet i undervisningen. Inflytande ökar här med ålder och mognad (Utbildningsdepartementet, 1998,s.15). Det handlar om att ge elever kunskap om de demokratiska principerna. Att alla får möjlighet till inflytande.”De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever” (Utbildningsdepartementet, 1998,s.15). Förutsättningen för elevens utveckling hänger här mycket på ansvaret. Ansvaret från läroplanens styrdokument, Lpo 94 handlar om att eleverna ska ta eget ansvar över sina studier samt arbetsmiljö. Ökat ansvar ger således inflytande i utbildningens innehåll (s.15). I barnkonventionen däremot belyses i artikel 12, deltagande och inflytande för barn där barns åsikter är viktiga (Hammarberg, 2006,s.13).

6.2.1 Vems rättigheter är det som betonas i respektive dokument?

Det enskilda barnets rättigheter betonas i både läroplaner och barnkonventionen. Här används även ett individualistiskt perspektiv. I FN:s barnkonvention handlar det om de enskilda barnen (s.7). Likaså läroplanen betonar inriktning mot den enskilde individen genom t.ex. ”utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande[...]” (Utbildningsdepartementet, 1998,s.14).

I läroplanen följs rättigheterna av skyldigheter. Skolan har till uppgift att vara tydlig med mål samt att upplysa föräldrar och elever om deras rättigheter och skyldigheter (Utbildningsdepartementet, 1998,s.6). Det räcker inte att i skolan bara lära ut demokrati utan det är viktigt att eleverna också får vara delaktiga och uppleva demokrati (Andersson & Hägglund, 2002,s.24). Läroplanen betonar här starkt att det handlar om att eleverna ska ta mer ansvar (Utbildningsdepartementet, 1998,s.7). Det talas i läroplanen mer om rättigheter följt av skyldigheter än i barnkonventionen där skyldigheterna bara nämns i ett fåtal artiklar. Främst betonas rättigheterna i Barnkonventionen menar Bartley i (Andersson & Hägglund, 2002,s.42).

I artikel 12 i barnkonventionen betonas barns rätt att få göra sig hörda samt påverka sin situation (s.12). Det är viktigt att barnen får möjlighet att utveckla sin förmåga att tänka och därmed också påverka sin situation. Att samarbeta samt att vara delaktiga i beslut som tas är något barn bör få medverka i. I en studie bland eleverna i åldrarna 7-12 år upplevs det enligt Almquist, Eriksson & Granlund som viktigt att delta i samma aktivitet som andra barn i belyses i (Gustavsson, 2004,s.139). I läroplanen handlar det mer om att elever ska kunna få

vara med i planering och utvärdering av undervisningen. D.v.s. att de i undervisningen får pröva på olika arbetssätt samt kunna påverka hur de vill arbeta. Detta ska "[...] förbereda eleverna för delaktighet och medansvar för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle"(Utbildningsdepartementet, 1998,s.16).

6.2.2 Hur känner personalen till internationella överrensommelser?

Det är rektorns uppgift att se till så att personalen i skolan får kännedom om dessa överrensommelser (Utbildningsdepartementet, 1998,s.19). Barnkonventionen nämns ej med namn i läroplanen. Kanske borde det här finnas en förankring till de internationella överrensommelserna samt hur man kan arbeta. Detta för att öka medvetenheten om olika dokument som ligger till grund för arbetet i skolan. Att införliva barnkonvention borde inte vara särskilt svårt då de grundläggande värderingar som ligger till grund för läroplanen stämmer överens med barnkonventionens grundläggande artiklar . Det borde verkligen betonas mer hur man kan undervisa och informera om barnkonventionen i förskola och skola. Därför skulle detta finnas med i läroplanernas texter som mål och riktlinjer (Andersson & Hägglund, 2002, s.44-45). Likaså var förpliktad genom att ha sin plats i skollagen för att det ska bli ett viktigt redskap för barnen. I skollagen står dock om att alla i skolan ska verka för demokratiska arbetsformer (1kap.2§).

I barnkonvention används begrepp "barn" där man inte skiljer på pojkar och flickor, det ska vara jämställt (Anderson och Hägglund, 2002,s.40). I läroplanen under rubriken "*En likvärdig utbildning*", nämns att vi ska främja kvinnor och mäns lika rätt och möjligheter. Detta genom att se på hur pojkar och flickor bemöts i skolan (Utbildningsdepartementet, 1998,s.6). Från skolans håll innebär det även att motverka traditionella könsmonster. Även under "*elevers ansvar och inflytande*" ges som en riktlinje att "verka för att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen" (Utbildningsdepartementet, 1998,s.15)

I både läroplaner och barnkonventionen belyses en humanistisk människosyn. Det handlar om att människor har ett värde som inte får kränkas. Till grund för de två dokumenten ligger demokratiska normer och värderingar. När du studerar och jämför läroplanerna med barnkonventionen finner du att människor lika värde är något som betonas starkt i de båda (Andersson & Hägglund, 2002,s.32-33). Skolan betonar värdegrundsfrågor och barnkonventionen likaså. I barnkonventionen nämns jämställdheten mellan barn och att alla barn har lika värde (Hammarberg, 2006,s.10).

6.2.3 Hur påverkar värdegrunden egentligen de olika delarna i styrdokumentet? Hur visar det sig i praktiken?

Skolan har ett uppdrag som bygger på grundläggande värden (Utbildningsdepartementet, 1998,s.5). I uppgift blir att förbereda våra elever inför det demokratiska samhällslivet. Enligt Orlenius ska Lpo94 ses ur ett internationellt perspektiv (Orlenius, 2001,s.33). En riktlinje för verksamheten skulle enligt honom vara barnkonventionen. I detta uppdrag har den pedagogiska ledaren, rektorn en viktig roll. Rektorn ska arbeta för att utveckla arbetsformer vilka leder till ett aktivt elevinflytande (Utbildningsdepartementet, 1998,s.18). I 1990-talets styrdokument betonas möjligheten för eleverna att påverka sin situation. Med hjälp av undervisningen skall eleverna också kunna delta och påverka. I styrdokumentet ges samhällets olika syn genom tiderna. I skolan bör man därför kunna utlysa flera varianter av ett barnperspektiv (Andersson & Hägglund, 2002,s.31).

6.3 Delaktighet och inflytande

En första utgångspunkt för att arbeta med delaktighet och inflytande är att kunna förstå barns synpunkter och åsikter (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000). Vi måste förstå hur barn

tänker för att kunna arbeta för vad barn anser vara viktigt för dem. Enligt Johannesen & Sandvik (2009) krävs ett samspel som öppnar för barns sätt att uttrycka sig för att skapa delaktighet och inflytande (s.10). Delaktighet och inflytande är en princip för kommunikation där individen har möjlighet att välja (s.34).

Det finns olika sätt att se på ett så mångtydigt begrepp som delaktighet, vilket även Almqvist, Eriksson & Granlund benämner i (Gustavsson, 2004,s.148). Enligt WHO (World Health Organisation) beskrivs delaktighet enligt ICF:s klassificering som en faktor som påverkar vår hälsa.

”Den internationella klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, känd oftare som ICF, är en klassificering av hälsa och hälsorelaterade domäner. Dessa områden klassificeras från kroppen, individens och samhällets perspektiv med hjälp av två listor: en lista med kroppsfunktioner och struktur, samt en förteckning över områden av aktivitet och delaktighet ” (WHO, <http://www.who.int/classifications/icf/en/>).

Enligt Svenska Akademiens Ordlista (2006) handlar delaktighet om att i någon grad att ha del i något. Inflytande däremot handlar enligt ordlistan om möjlighet att påverka. Enligt Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) innebär barns inflytande och delaktighet att barnen är delaktiga genom språket och agerandet (s.71). Ordet delaktighet används inom engelskan som begreppet participation vilket betyder deltagande pedagogik (Johannesen & Sandvik, 2009,s.30)

Almqvist, Eriksson & Granlund belyser tre dimensioner av delaktighet i (Gustavsson, 2004, s.36). Det handlar om att uppleva, agera samt i vilket sammanhang det sker. Dessa tre aspekter är något som samverkar (s.139). En faktor som också anses viktig är att må bra (s.138), vilket även belysts i WHO:s klassifikation ICF angående hälsans betydelse för delaktigheten. Almqvist, Eriksson & Granlund redogör även för fyra komponenter för delaktighet (Gustavsson, 2004). En känsla för engagemang och motivation ska finnas. Det ska finnas ett agerande från individens sida som beror på sammanhanget. Den sista komponenten är miljöns förutsättningar som här och nu påverkar delaktigheten. De ramar som sätts upp av läraren gör att eleverna får en indirekt påverkan till utformningen av undervisningen. T.ex. kan det handla om att de inom en ram får välja vad de vill göra, vilket jag senare i min studie återkommer till. Inom de fria aktiviteterna upplevs delaktigheten större enligt Almqvist, Eriksson & Granlund. De lyfter även fram oss individer som personer som aktivt söker till situationer där det finns möjlighet till att vara delaktiga. I situationer där vi känner att vi inte kan vara delaktiga blir vi lätt passiva (Gustavsson, 2004, s.143-148).

Delaktighetens betydelse är enligt Gustavsson (2004) beroende av vilket sammanhang du befinner dig i. Beroende på vilket sammanhang du är i har alltså delaktighet olika betydelse. Det finns många olika faktorer som påverkar barns delaktighet. Gustavsson nämner funktionsnedsättning och den brist på delaktighet den kan ge (Gustavsson, 2004,s.15). Det kan handla om den fysiska miljön eller den sociala omgivningen. Björck- Åkesson & Granlund menar på att just problem i delaktigheten kan handla om personliga egenskaper och förutsättningar. Detta i sin tur kan leda till svårigheter att t.ex. genomföra en viss aktivitet (Gustavsson, 2004,s.35-36).

Ahlberg (2001) belyser villkor och förutsättningar för lärande och delaktighet (s.10). Skolan har ett demokratiskt uppdrag då det gäller att utbilda elever till samhällsmedborgare. Hur bra är skolan att använda sig av demokratiska arbetsformer? I detta ligger en kunskapsaspekt som handlar om att göra eleverna medvetna om demokrati och dess process samt förståelse av dess principer. Utifrån en deltagar- och engagemangsaspekt handlar det om att låta elever vara delaktiga samt ha inflytande i skolan (Ahlberg, 2001,s.21).

”Barn lär sig genom eget aktivt engagemang” (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000,s.15). Utveckling och lärande hänger likaså ihop då lärandet blir att utvidga barnens värld (s.13). Genom en process skapas en interaktion och samspel för deltagande och delaktighet. I undervisningen handlar det om ett lärande som skapar delaktighet för barnen. För att främja ett förhållningssätt där man vill göra barnen delaktiga handlar det enligt Eriksson om att läraren i sin roll ska vara trygg och tydlig i (Sandberg, 2009, s.206). Detta skapar en trygghet för barnen.

Pramling Samuelsson & Sheridan (2003) ser delaktighet som en värdering eller pedagogik. Båda dessa baseras på etiska ställningstaganden. Att se delaktighet som värdering innebär enligt att barn har rätt att i olika sammanhang uttrycka sin mening. Delaktighet som pedagogik har en djupare innebörd där det krävs att barns sätt att förstå och uttrycka sig får betydelse genom att det tas tillvara i innehållet och formen i t.ex. undervisningen (s.70-71). Delaktigheten som en pedagogik innebär ett förhållningssätt som innebär att innehåll och form påverkas av barns sätt att förstå och uttrycka sig. Eriksson anser att din medvetenhet om hur du ser på barns egen delaktighet har stor betydelse för deras faktiska delaktighet i belyses i (Sandberg, 2009, s.203). Som pedagog är det därför av stor vikt att titta på vilka som är delaktiga och inte, samt hur de uppfattas. Genom ökad medvetenhet om detta skulle det kunna innebära en ökad aktivitet hos barnen där de känner sig delaktiga. Att vara delaktig är en grundförutsättning för barn att föra sin egen talan. Viktigt här blir att vi lyssnar på barnet. För att inta barns perspektiv är det en förutsättning att göra dem delaktiga (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003,s.70-71).

Att uppleva engagemang i sitt genomförande av handling leder till nya kunskaper (Gustavsson, 2004, s.43). I handlingen får eleverna då känna sig involverad och agera på egen hand. Björck- Åkesson & Granlund betonar även den vikten av individens engagemang i aktiviteten för att avgöra samt bedöma delaktigheten i (Gustavsson, 2004, s.30). Hur kan man ta reda på hur delaktigheten i ens klass ser ut? Att använda sig av delaktighet som en pedagogisk metod innebär enligt Eriksson att förstå barn tankar och göra dem betydelsefulla belyses i (Sandberg, 2009,s.204). Barns delaktighet handlar likaså om att inta ett barnperspektiv. Det är en förutsättning för inflytande och påverkan. För att nå mål som t.ex. lust att lära är inflytande och delaktighet enligt Aspán (2005) ett medel. Frågan är enligt henne vad eleverna får vara med och bestämma samt vad de tillfrågas om (Aspán, 2005,s.22-23).

När vi bedömer barnen handlar det då om aktivitet eller delaktighet?(Gustavsson, 2004, s. 43). Delaktighet är en involvering i en livssituation och därmed inte en förmåga som går att bedöma. Genomförande är vad en person gör och det handlar om både aktivitet och delaktighet.

Björck- Åkesson & Granlund anser att delaktighet är ett samspel mellan individ och miljö . Betydelse för att uppleva känslan av delaktighet ligger till grund i ens vilja samt en känsla hur betydelsefull man känner sig. Delaktighet är därmed inget som går att mäta, utan det är upp till var och en att bedöma (Gustavsson, 2004,s.36). Molin problematiserar begreppet delaktighet ytterligare. Han anser att en person kan känna sig delaktighet utan att vara engagerad. Molin belyser därmed även kopplingen mellan aktivitet och engagemang. När du genomför en aktivitet gör du det med olika nivåer av engagemang. Att vara engagerad handlar i sin tur om hur du genomför din aktivitet. Härmed läggs vikten i barns engagemang i deras intresse. Deltagande och aktivitet är enligt Molin det som utgör delaktigheten. Tillhörigheten i delaktigheten kan enligt honom vara formell eller informell (Gustavsson, 2004, s.68-71). Den

informella är något som sker i skolvardagen. Här fokuseras det på relationer som skapar delaktighet.

Delaktigheten kan vara både aktiv och passiv. En upplevelse av att känna sig delaktig kan uppkomma även om du inte skulle vara aktiv i aktiviteten. Molin belyser denna komplexitet och för att känna delaktighet krävs enligt honom att vi känner tillhörighet. Nordström anser även att delaktighet och tillhörighet hänger samman med aktivitet i (Gustavsson, 2004, s.207). På vilken nivå deltar barnen? Handlar det om att de är aktivt deltagande eller passiva (Gustavsson, 2004,s.200). Molin problematiserar och frågar sig om tillgängligheten är en grund för att skapa delaktighet. Enligt honom krävs ett initiativtagande och engagemang. Detta för att skapa en vilja för att arbeta med delaktighet. För att öka delaktigheten krävs även att samspelet mellan individerna är ömsesidig (Gustavsson, 2004,s.71-75). Samspel och aktivitet ger enligt Almqvist, Eriksson & Granlund även en tydlig upplevelse av delaktighet dvs. genom en delaktig individ i (Gustavsson, 2004,s.141).

Eriksson nämner i sitt kapitel ”*Barns delaktighet i förskolan*” vår makt att skapa delaktighet för barnen i(Sandberg, 2009, s.203). Det hon skriver om delaktighet är även relevant i skolans sammanhang. Vi som vuxna har ansvar för att skapa förutsättningar för barnen att vara delaktiga. Låta barnen får känna sig hörda, sedda samt att vi lyssnar och tycker att de det har att säga är viktigt. Genom att skapa delaktighet så att barnet känner sig delaktigt menar Eriksson ökar deras självkänsla. Barnet får en känsla av att den kan betonas i (Sandberg, 2009).

Molin diskuterar även delaktighetens koppling till makt. Han hävdar att makt kan förutses i delaktigheten. Delaktigheten kan vara en förutsättning för makt då den kan innehålla ett utövande av just detta. Med makt kan inflytande begränsas i interaktion med andra. Frågan är vilka förutsättningar som då finns för delaktighet. Det finns både subjektiva och objektiva aspekter på hur man kan skapa delaktighet. Olika form av delaktighet benämns också som intra- och interpersonellt. Molin jämför ett intrapersonellt perspektiv med ett interpersonellt. Det intrapersonella handlar om att delaktigheten finns inom dig. Ditt deltagande i aktiviteter påverkar dig i hur delaktigt du känner dig. Ett annat perspektiv är det interpersonella, vilket innebär att det sker ett samspel mellan individen och dess omgivning. Detta är ett annat sätt att se hur delaktighet skapas. Det är enligt Molin viktigt med både och i (Gustavsson, 2006,s.73-77).

Skulle delaktighet kunna ses som en rättighet? Molin hävdar att det skulle kunna innebära att du som individ har rätt att inte vara delaktig i vissa situationer (Gustavsson, 2004,s.72). Till viss del finns en frihet att välja vad du ska göra och inte. I skolans sammanhang har du dock inte den valfriheten, då det t.ex. finns mål som ska uppnås.

I Rio de Janeiro 1992 fastslogs rätten till inflytande enligt Sylwander för unga människor i handlingsplanen Agenda 21 belyses i (SOU1997:16, bilaga till huvudbetänkande, s.54). Inflytande ska också enligt läroplanen ges i form av att eleverna ska få delta i planering och utvärdering av det dagliga arbetet. Rektor har ett visst ansvar när det gäller att skolan ska utveckla ett arbetssätt där elevinflytande gynnas (Utbildningsdepartementet, 1998,s.6,12 och 16). Orlenius (2001) ser två aspekter av elevinflytande, dels ett led i den demokratiska fostran samt en del i elevers bildande (s.24)

I bilagan till huvudbetänkandet i SOU1997:16 skriver Louise Sylwander i kapitlet ”*Ge röst åt barnet*” om barnets rätt till inflytande (s.53). Det finns olika meningar om barns bästa samt hur barns behov ska tillgodoses.”*Frågan om åsiktsfrihet, inflytande och medbestämmande är av central betydelse för barns och ungas känsla av mening i tillvaron*” (SOU1997:16, bilaga till huvudbetänkandet, s.54). Idag finns det ca 2 miljoner barn och ungdomar i åldrarna 0-17

år i Sverige som inte har särskilt stor rätt. I ett demokratiskt land som vi lever i innebär det att folket styr. En fjärdedel av befolkningen har här inte så mycket att säga till om, vilket gör det svårt att tillgodose behoven fullt ut (SOU1997:16, bilaga till huvudbetänkande, s.54).

Som pedagog är det viktigt att arbeta med formella och informella sätt att ge elever inflytande. Att med hjälp av föräldrarna öka barnens medvetenhet om deras rätt till inflytande i undervisningen anses även ha betydelse (Andersson & Hägglund, 2002,s.91-93). Hur ser en demokrati på barns villkor ut? Rasmusson betonar vikten av att barnen får bestämma själv för att skapa delaktighet i (Bäck- Wiklund, 2001, s.63). Att som barn känna att du har inflytande och veta att du får vara med och bestämma påverkar därmed deras delaktighet.

7 Barnperspektiv och barns åsikter

7.1 Barnperspektiv

Piaget introducerade vetenskapliga studier genom att studera världen ur barns perspektiv (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s.10). Han var därmed en av de första som försökte förstå sig på den psykologiska och kognitiva utvecklingen av barn.

Bartley (2002) belyser det mångtydiga begreppet barnperspektiv. Begreppet brukar ses ur tre aspekter; barns och ungas syn på sin tillvaro, vuxnas syn på barn och barndom samt samhällets generella syn på barn och barnpolitik (Andersson & Hägglund, 2002,s.30-31). Det är viktigt att barn och vuxna kan mötas i sina synsätt för att få till en god utveckling. Näsman och von Gerber (2003) betonar vikten av barnens perspektiv (s.9). Vi som vuxna ska ta dem på allvar och låta dem vara delaktiga i frågor som berör dem. Viktigt här att du inte utgår från åldersanpassade frågor (s.12). En kommunikation ska byggas upp där barnet inte underskattas. Näsman och von Gerber (2004) hävdar även att för att ta del av barns tankar måste vi få en direkt kontakt med dem. För att ta del av tankarna krävs att vi som vuxna är uppmärksamma mot barnet (s.15-16).

Bäck- Wiklund & Lundström (2001) belyser vikten av barnperspektiv i arbete med barn (s.29). Enligt dem handlar detta om barns bästa, barns röst och att ha ett barnperspektiv. Dessa frågor belyser hur barns villkor ska se ut, hur tänker barnen om deras villkor samt hur tänker vi vuxna kring detta?

Vid definition av vad ett barn är får barnet en roll och därmed rättigheter och skyldigheter (Andersson & Hägglund, 2002,s.52). T.ex. så ska det vara en rättighet att komma till tals utan att det känns som en skyldighet (SOU1997:16, bilaga till huvudbetänkande). Viktigt här att vara lyhörd och möta barnens behov. Likaså Näsman & von Gerber (2004) betonar självklarheten i att låta barnen komma till tals. Enligt dem innebär ett barnperspektiv att barnen och deras intressen står i fokus. Vi som vuxna måste försöka förstå och tolka barnens erfarenheter och hur de ser på saker för att inta ett barnperspektiv. Hur ser barnen på sin omvärld och varför agerar de som de gör? Du bör även som pedagog reflektera över vilka förutsättningar du ger dem (Näsman & von Gerber, 2004,s.9-11).

Upprepande gånger i konventionen nämns uttrycket barnets bästa (SOU1997:16, bilaga till huvudbetänkande, Hammarberg, 2006,s.13). Här handlar det om att sätta barns intresse i första hand. Det blir en övergripande princip som i själva verket handlar om att inta ett barnperspektiv i alla olika beslut som tas. Att lyssna till deras egna perspektiv och vad de har att säga anses vara för barns bästa.

7.2 Barns åsikter

I en barngrupp finns det alltid en stor variation vad gäller barns tänkande och åsikter (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s.12). Likaså som barn är olika varierar deras tankeförmåga. För oss pedagoger blir detta något att tänka på i undervisningssammanhang. Att tänka på är att göra barnen medvetna om vad syftet och målet är med aktiviteten. När du planerar aktiviteter för barnen är det lätt att ta för givet att de tänker och ser det på samma sätt som pedagogen, vilket ofta inte är fallet. Därför är det av stor vikt att göra barnen medvetna om varför de t.ex. gör en viss aktivitet (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2002, s.17). Likaså uppmuntra barnen till självreflektion genom att be dem förklara hur de tänker samt fundera på vad det lär sig under en viss aktivitet.

Doverborg & Pramling Samuelsson (2000) menar på att tankar styrs av innehåll och erfarenhet (s.12). Genom att vara delaktiga och påverka innehållet blir det viktigt och meningsfullt för barnet. Meningsfullhet i sin tur bygger på ett intresse som pedagoger kan skapa genom att möta och utmana barnens tankar (s.14). Genom att ta utgångspunkt i barnens tankar, som jag gjorde i samtal om barns rättigheter, skapas ett intresse hos barnen. Självklart kan man inte alltid utgå ifrån deras önskemål vilket hade gjort det svårt att planera. Det finns ju mål som ska uppnås, men låt barnen vara med och påverka olika saker i deras undervisning t.ex. hur målen ska uppnås (s.22).

För att synliggöra barns tankevärld är en metod att använda sig av intervju och samtal (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s.13). Ställ frågor till dem som gör att de får öva på att reflektera och dra egna slutsatser. Frågan är om den ska genomföras enskilt eller i grupp (s.29). Med frågor som rör deras rättigheter är det viktigt att göra dem medveten om varandras tankar. Viktigt är att frågor som dyker upp hos eleverna följs upp och att du som lärare är lyhörd för deras tankar.

8 Barns rättigheter ur ett historiskt perspektiv

8.1 Hur barns rättigheter vuxit fram i skolans värld

Enligt läroplanerna utgör värdegrunden ett fundament för all verksamhet inom förskola och skola (Orlenius, 2001, s.13). I SOU(1992:94) beskrivs värdegrunden följande

”De grundläggande värden som dagens samhälle vilar på är inte en gång för alla givna. De måste förstås, förankras, försvaras och utvecklas. De normer skolans verksamhet skalla bygga på; såsom respekt för människans egenvärde och integritet, individens frihet, livets okränkbarhet, omsorgen om den som har det svårt, det personliga ansvaret, har en djup förankring i vårt land och vår kultur. De är normer som således har djupa rötter i vår historiska utveckling; antikens kulturbidrag, kristen etik, humanism och upplysning ”

(SOU1992:94,s.111).

Varje läroplan speglar sin föregångare (Linde, 2001, s.27). Dessa texter måste förstås i sin historiska och kulturella kontext för att få mening. I styrdokumentet under folkskolans tid präglades de grundläggande värdena av den evangeliska läran och tydliga mål saknades (s.33).

Skolan på 1800-talet hade enligt Orlenius (2001) till uppgift att fostra elever enligt rådande samhällsmoral (s.46). Kunskap och moral har enligt Linné alltid förenats i den svenska folkundervisningen. 1842 formades i en lutheransk anda en skola präglad utav kristendomen. Nattvardsläsning blev här en förutsättning för ”delaktighet” i samhället. Från 1842 till 1919 står den moraliska fostran i centrum. Under 1800-talet var skolans mål att fostra kristna medlemmar som var av nytta för samhället. Folkskolan präglades av ett synsätt som handlar om att vi i skolan ska få fram det goda i varje människa. Det avsåg evangelisk pedagogik där

lydnad inför Gud och kyrka var rådande för skolans undervisning. För lärarna i folkskolan skulle kristendomens budskap förmedlas. Efter 1842 får skolan enligt Linné en särpräglad roll gentemot kyrkan. Det handlar förutom fostran om bildning. Läraren skulle använda sig av växelundervisningsmetod som handlade om att i sin undervisning ta hjälp av så kallade monitorer, vilka var äldre elever som skulle hjälpa till med t.ex. förhör i (Linde[red], 2001,s.26- 31). 1842 i samband med folkskolestadgan yrkade man även på nödvändigheten i att kunna läsa (Orlenius, 2001,s.48).

Skolan präglas i tidigt folkskola av sträng disciplin av t.ex. utantillsläsning och innötning av elementära kunskaper i läsning, skrivning och matematik. Lektionerna blev ett viktigt redskap för lärarna i dess utformning när det gällde att nå ut till varje individ och att låta dem kunna påverka mer än rabblande. År 1864 slogs det fast att läraren skulle undervisa barnen. Läxor var tvungna att ha gått igenom av läraren först för att de skulle kunna ges till eleverna i hemläxa. Senare blev det även av stor vikt att läraren berättade själv vad en text handlade om, än att läsa den innantill. Ett exempel på detta är bibliska berättelser där lärarens egen återanknytning ansågs vara av vikt. År 1868 kom den förste läseboken för folkskolan som byggde på Comenius tankar. Vilka handlade om språkundervisningen i skolan , dessa belyses i (Linde[red], 2001,s.32-33).

Genom kontroll och ledning från kyrkan skulle de fostras till gudstro t.ex. via förhör. Läraren kall om den kristna övertygelsen blev där till hjälp för kyrkans fostran av gudstro. Den lutherska läran var det som präglade undervisningen t.ex. genom bön och bibelläsning, vilket eleverna ägnade många timmar under en skolvecka åt. Betydelsen av eget tänkande prioriterade därmed inte i undervisningen. Lärare som en religiös och moralisk person var viktigare att förmedla en annan typ av kunskap (Orlenius, 2001,s.47-48). Vid normalplanen år 1900 blev antalet timmar i kristendomsundervisning begränsat till 28 veckotimmar på sex år. Detta gav mer utrymme för det egna tänkandet i (Linde[red], 2001,s.33).

Under 1880-talet sker en förändring i samhället och kulturlivet och en gemenskapsideologi med betoning på samhörighet lyfts fram. Varje individ har ett ansvar och en ställning i samhället. De ska därför kunna påverka och ta ställning i olika frågor som berör dem. Enligt Linné får barnen en större plats i samhället och barndomen blir något att studera med vetenskapliga metoder. Barnets århundrade som bygger på Ellen Keys tankar blir framträdande för en ny tid med en ny pedagogik. Linné belyser skillnaderna som dras mellan de friska och sjuka, samt att fostra och disciplinera kroppen, blir en del av den moraliska fostran i (Linde[red], 2001,s. 33-34). En del i den moraliska fostran kom till uttryck i skolans värld genom t.ex. ämnena historia och hembygds kunskap(s.36).

Under 1800- talet och början av 1900-talet var fostran riktad mot bildning och autonomi (Orlenius, 2001,s.66). Under sekelskiftet blev religionen även ersatt av vetenskapen. Fostran riktades då mot demokratin och samhället (s.58).

I början av 1900-talet när de nya undervisningsplanen trädde i bruk kom Luthers lilla katekes att ersättas med biblisk historia (Orlenius, 2001,s.51). På 1900-talet ledde rösträttsreformer till att reformera skolan. I skolans texter 1910 framställs en medborgare som ska kunna ta egna och moraliskt riktiga val. Skolans roll blir att hjälpa barnet att utveckla kunskap om vad som är gott och ont. De ska få lära sig om föreställningar hur det ser ut i världen.1919 kommer en ny undervisningsplan och kyrkan ifrågasattes och blev inte det självklara synsättet. Diskussioner angående katekesens roll i undervisningen hade under större delen av 1800-talet samt i början av 1900-talet enligt Linné varit stor. I den nya undervisningsplanen däremot blev dess roll inte särskilt stor. Här fastslogs även anpassningen av undervisningen efter

barnens utvecklingsnivå. Antalet timmar i kristendomskunskap minskar från 28 timmar till 12 timmar (Linde[red], 2001,s.34-37).

Efter andra världskriget framkom en skola för det demokratiska samhället och med individen i fokus. Tanken var att fria individer skulle fostras i skolan till demokratiska människor. Genom en objektiv undervisning som inte rådande var auktoritärt disciplinerad skulle elever få söka efter sanningen och djupare förståelse. En egen personlig livsskådningsbild ska genom kunskap från skolan bildas. Kristendomen kom här även få en objektiv roll, då den inte skulle påverka till någon särskild livsåskådning. I och med den etiska fostran har enligt Linné vetenskapen tagit över religionens plats i undervisningen. Eleverna får här vara med och bestämma genom att fatta egna beslut fast det bör observeras att det är på en saklig undervisnings grund i (Linde[red], 2001,s.38-39).

1940 var det Gud och fosterlandet som genomsyrade den moraliska koden i läroplanen, vilken gällde i folkskolan (Orlenius.2001,s.53). 1946 skolmissionen handlade om att fostra demokratiska människor. Från mitten av 1900-talet och framåt var tanken om den demokratiska medborgaren en central del (s.60-63).

På 1950-talet kom differentieringsfrågan i fokus och en gemensam skola för alla som ersätta folkskolan och realskolan I de styrdokument som sedan kom till för grundskolan 1962 och 1969 års läroplanen präglas i stor utsträckning av en individ i centrum Här blir dock en spänning i skolans uppdrag mellan den enskilde individens behov och samhällets krav. ”Eleverna ska betraktas både som en enskild människa och som samhällsmedborgare” (Linde[red], 2001,s.40). Skolan var här en viktig institution som utgjorde en viktig del för samhället. År 1962 blev det en gemensam grundskola för båda könen (Orlenius, 2001,s.52). Senare delen av 1900-talet blev fokus starkare om den bildande individen. Bildning handlar enligt Orlenius (2001) om personlig utveckling (s.66-67).

1969 års läroplan gjordes en revidering angående mål och riktlinjer där det betonas att elevers personliga, individuella och sociala utveckling ska främjas. Innan hade betoning varit på fostran. Detta år byter även kristendomskunskap namn till religionskunskap då det kan finnas skilda värderingar i olika grupper samt mellan olika individer (Linde[red], 2001,s.41-42). 1970-talet kom att präglas av Dialogpedagogiken där barnet skulle sättas i centrum. Det handlar om att kommunicera och möta barn som subjekt, inte objekt (Orlenius,2001,s.64). Barnen ska ses som aktiva individer som har något att säga till om. Enligt Orlenius hänger pedagogik och fostran samman. Fostran utgör där en del av pedagogiken. Barn uppmuntras här till att uttrycka sina åsikter handla och ta egna beslut (s.69).

1980 års läroplan kom att belysa skolans roll att fostra till demokratiska grundläggande värderingar (Linde[red], 2001,s.43). Från 80-talets skola har 90-talets skola kommit att präglas av ändrat ansvar samt tydligare mål och resultatstyrning. Nu lyfts elevers tillgång till skolan samt rätt till likvärdig utbildning fram.1960-talets harmoniska människa har lämnat skollagen och ersatts av skolans samarbete med hemmen för att främja elevers harmoniska utveckling. Detta till att bli ansvarstagande samhällsmedborgare (Linde[red], 2001,s.48-49). 1980 markerades även jämställdheten i form av mål och riktlinje. 1990 betonades att etik skulle genomsyras i skolans alla ämnen (Orlenius, 2001,s.22). Den senaste läroplanen 1994 för grundskolan är Lpo94 och bygger på skolans värdegrund. (Linde[red], 2001,s.47).

”Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på”

(Utbildningsdepartementet, 1998,s.5)

Enligt Olenius bygger läroplanen på värdegrunden, detta är ett fundament enligt honom för all verksamhet i förskola och skola. Strömningar i samhället är vad som speglas där och här återfinns även olika värderingar och syn vad som är viktigt att kunna. Han beskriver värdena som något vi ska eftersträva och därmed är gott. I Lpo94 lyfts de humanistiska värdena fram. Skolans verksamhet ska enligt Orlenius genomsyras av etiska, historiska, miljömässiga och internationella perspektiv (Orlenius, 2001s.13-19). Han hävdar vidare att läroplanstexterna ger ett internationellt perspektiv (s.33).

Det målstyrda skolsystemet idag styrs från Staten genom principer och mål för verksamheten. Innehållet och vägarna till målet blir upp till varje lokal skola. I de senaste läroplanerna har elevinflytande kommit mer i fokus. Innan det målstyrda skolsystemet som råder idag styrdes skolan av regelstyrning (Orlenius, 2001,s.20-31).

Undervisningen ska vara icke- konfessionell och varje individ ska få finna sin egenart för att kunna delta i samhällslivet på bästa sätt. Den ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och för utbildningen ligger även internationella deklARATIONER som barnkonventionen till grund. Skolans roll blir att förmedla kunskap och etiska frågor är något som belysas i skolans arbete (Linde[red], 2001,s.47-48). Orlenius (2001) ser de medborgliga fri- och rättigheter som något förankrat och grundläggande i världen (s.33). Kraven från samhället har i skolan ofta stått i fokus vilket gjort skolan starkt reglerad fram till 1990-talet då en förändring skedde(Orlenius, 2001,s.70-71).

8.2 Det idéhistoriska perspektivet och sociologiska/socialkonstruktion

Synen på barn liksom barns förhållanden har varierat genom tid liksom det gör inom olika kulturer. Historien kan ge mig ett perspektiv hur saker och ting har förändrats. Under en lång period från 1500-1900- talets början var majoriteten av befolkningen bönder. Kärnfamiljen växte då fram och i skrifter och källor kan man läsa att barn på den tiden sågs som en betydelsefull arbetskraft. Dock var tiden för jordbruk begränsad så på vinterhalvåret gick barnen i skolan. Även om barndomen förr beskrivs som dålig behöver de inte betyda att barnen inte var omtyckta. Man kan även tolka barns betydelse inom jordbruket som att de hade en viktig plats (Norman, 1996,s.42-45). Barns liv kom under 1800-talet att präglas av hemmet och arbetet (s.53).

En av de första som ansågs betrakta barndomen som ett enskilt fenomen var Philippe Aries (Bäck- Wiklund & Lundström, 2001,s.37). Först under 1500-1600-talen hävdar Aries (1962) att barndomsbegreppet som en segregering från vuxenvärlden (s.38). Enligt Norman (1996) var det en tid då man inom familjen kelade och pysslade om barnet. Under 1600- 1700-talen blev annan syn på barndomen känd (Norman, 1996,s.45-48). Då såg man istället barnet som en skör varelse, vilken skulle uppfostras bl. a. av kyrkan. Rousseaus tankar om barn blev utgångspunkten för den moderna pedagogiken och synen på barns utveckling och uppfostran (James & Prout ,1990,s.11,Norman, 1996,s.55).

På 1800-talet under det senaste kvartalet övergick barn från att anses vara objekt till att i skolan bli subjekt och aktiva deltagare (James & Prout, 1990,s.20,46). Diskussioner om barn och barns rättigheter växte fram under senare delen av 1800- talet (Schiratzki, 2005, s.13). Innan dess ansågs barn inte ha samma rättigheter som vuxna. James, Jenks & Prout (1998) ser även att barn nu börjar diskuteras i termer av individer med egna rättigheter (s.207). Barndomen såg enligt Norman (1996) som en avgörande tid där barn fick rättigheter, vilka påverkade deras formning till att bli vuxna. Den viktigaste eller bästa tiden i livet gjorde den ökade medvetenheten om barndomen till att se just denna tid som betydelsefull(s.47)

James & Prout (1990) lyfter fram 1900-talet som det århundrade där barnet varit mer i fokus (s.9). Trots detta finns det skilda åsikter om barnets plats i samhället och det har lett till att barndomen under det senaste årtiondet varit problematiskt. Först under 1970 och 80-talet började barndomen studeras vidare (James & Prout, 1990, s.2).

Under 1970-talet blev det viktigare att lyssna på barns röster (James & James, 2004, s.23). James & James (2004) belyser synen på barn under 1900-talet som oskyldiga samt att de började bli subjekt i sina egna liv (s.25). Under slutet av 1970-talet var det mycket prat om barns självständighet ifrån föräldrarna (James, Jenks & Prout, 1998, s.181).

James & James (2004) ser lagen som en viktig faktor av den sociala konstruktionen av barndomen (s.65). James, Jenks & Prout (1998) har även noterat vikten i den sociala konstruktionen av barndomen. De hävdar att barns kultur skapas i skolan och att det har en stor betydelse för deras sociala liv (s.96-97). De senaste två decennierna har barn som aktör växt sig starkare. Att barn är aktör och därmed delaktiga i konstruktion av deras egna liv.

Ständigt genom olika tider har t.ex. kyrkan och pedagoger gett uttryck för hur barn borde uppfostras. När man uppfostran någon förväntar mig sig därmed ett resultat. Frågan är om det hänger ihop med metod som vi använt oss av? Barn lär sig med uppfostran att bli en social person och på så vis formas de till människor. Att barn är subjekt i sina liv blir likaså komplicerat i en värld med olika perspektiv. En sak är däremot säker och det är att dessa olika synsätt påverkat vårt sätt att uppfatta och uppfostra barn. Ett föremål för samhällets tyckande och åtgärder som institutionaliserades skulle kunna ses som den sociala kategorin barn (Norman, 1996, s.59).

9 Resultatredovisning

Jag har valt att presentera och analysera mitt resultat utifrån fem olika teman.

9.1 Barns delaktighet och inflytande i praktiken - hur det kan se ut?

Skolverket (2010) har gjort en studie om hur lärare uppfattar elevers delaktighet och inflytande (s.57). Det har visat sig att lärare i årskurs 1-6 främst uttryckt att skolan är bra på detta vilket överrensstämmer med intervjuerna jag haft. För rektor Greta på Fantasiskolan visar elevenkäter från kommunen som genomför i tvåan och femman att elever inte anser att de får vara särskilt delaktiga. Enligt rektorerna och pedagogerna på de skolor jag intervjuat innebär delaktighet till stor del om att barnen får vara med och bestämma. Eriksson hävdar att delaktighet inte bara är att vara med och bestämma. Det är också att få vara i samspel, gemenskap, att aktivt medverka och känna engagemang i (Sandberg, 2009, s.217). Rektorn på Fantasiskolan hävdar även att delaktighet handlar om att lyssna på barnens tankar.

Delaktighet och inflytande handlar ofta enligt Johannesen & Sandvik (2009) om vem som ska bestämma vad. Ofta förknippas begreppen även med demokrati. SOU:1997:71 hävdar att delaktighet är grunden för demokrati (s.48). Det handlar om rätten att vara med i beslut som tas och att välja (s.30). Pedagog Margareta tycker att hennes mellanstadiel elever är delaktiga jämt. När de gäller planering och utvärdering av sitt arbete är de delaktiga. Det kan också handla om hur de vill arbeta med sitt arbete, redovisa osv.

”Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga verksamheten och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter...” hävdas det i läroplanen att det bidrar till att öka elevers förmåga att ha inflytande samt ta ansvar (Utbildningsdepartementet, 1998, s.7).

Pedagog Caroline som arbetar med de yngre barnen i en årskurs ett ser att de får vara mest delaktiga i utvecklingssamtalet. Här får de vara med och påverka vilka mål som ska sättas upp för dem även om det är läraren som väljer ut. Hon anser att det även är viktigt att ”få dem med på tåget”, och att det kan påverkas genom att eleverna får vara med och lägga till eller ta bort personliga mål. I hennes klass har de även veckans mål där varje barn väljer ett mål från sin IUP (Individuell utvecklingsplan) som de ska träna på. I en elevs IUP finns deras personliga mål som de behöver arbeta med. Sedan när veckan är slut, utvärderar elever hur det gått med målen. Det kan också handla om att när de arbetar med ett temaområde att eleverna redan i tidig ålder får välja innehåll inom en viss ram.

Carina betonar det senaste när eleverna fick vara delaktiga då de skulle ha två dagars elevens val. Där fick eleverna välja mellan ett antal teman och ämnen, fast det var ju ändå ett val de fick göra. De fick välja ett första val, andra val och tredje val. När vi arbetar i klassrummet kan det handla om att inom ämnet så kan de välja vad de vill göra. Nu arbetar vi med matematik och vad behöver du träna på? När vi har temaarbete kan det handla om ett önskemål från gruppen som vi ser kan vara av intresse för de allra flesta. Ett sätt är enligt Björklid (1985) att anpassa pedagogiken efter barns behov och intresse (s.163).

Elisabet på Solskolan berättar att de varje vecka har de två klassvärdar och dessa får vara med och bestämma lekar på idrotten. I klassen samlar vi också förslag på aktiviteter på idrotten som barnen tycker är rolig. ”Barnen blir glada och mer aktiva när de känner att de är delaktiga. Det visar sig i många fler situationer än just idrotten”.

Hon ser att hennes treor även får vara delaktiga när de skriver arbeten och ibland får välja ämne. De får ofta en ”väljarstund” då de får välja vad de vill arbeta med. Sina egna sociala mål får de själva skapa för att bli medvetna om vad som behöver utvecklas, ibland även kunskapsmål. De får vara med och bestämma placeringar i klassrummet, dela ut papper, komma med förslag inom ett arbetsområde. ”Om man redan från början arbetar med inflytande och lyhörddhet, blir det ett naturligt inslag i vardagen. Då kan barnen också lättare att förstå när det är jag som lärare som bestämmer”.

Ann- Marie tycker att barnen på Solskolan i hennes grupp får vara delaktiga vid val och röstning av olika slag t.ex. vid skolresa eller talangjakt. Katarina som är fritidspedagog tycker att det är mer val på fritids där det handlar om att barnen ska välja i mycket större utsträckning. De har bl.a. fritidsråd där det läggs förslag i en låda som de går igenom en gång i månaden. ”Det handlar mycket om att välja vad man vill göra”.

Rektor Greta på Fantasiskolan uttrycker sig följande angående barn med särskilda behov och deras rätt till delaktighet. ”Jag tycker inte man ska exkludera barn. Barn lär av varandra. Även om de behöver gå ifrån mycket, behöver hjälp med att tolka omvärlden så är det bland vanliga barn de ska vara.” Det innebär att barn med funktionshinder ska ha lika stor rätt till att vara delaktig samt ha inflytande.

Genom elevråd som Greta träffar en gång i månaden upplever hon att barnen är väldigt delaktiga. En elev från varje klass väljs ut och får representera sin klass. Tanken är att representanterna ska föra vidare klassens åsikter och förlängningen leder det till att alla är delaktiga. I elevrådet finns även en arbetsgrupp med elever från årskurs 4-6 som är med och anordnar disco. När de på skolan ska måla om toaletterna får de vara med och bestämma samt dekorera. BO (2006) belyser elevråd som ett formellt sätt för eleverna att få inflytande (s.23). Viktigt här att de får mandat i sin skola och att lärare visar på att barnen verkligen kan utöva inflytande i sin skola (s.26). T.ex. på Fantasiskolan är elevrådet med och bestämmer

ordningsreglerna på skolan, vilka följs upp och utvärderas. Rektorn på Solskolan belyste den senaste delaktigheten för elevernas del med invigningen av den nya skolan. Där var det elevrådet som höll i invigning, arrangerande och höll tal osv.

Klassråden enligt lärare i Björklids studie har ett demokratiskt syfte (Björklid, 1985,s.45). I sin studie har hon även sett vilka som är aktiva under ett klassråd (s.88). I mötet deltar hela klassen, det finns även en ordförare och sekreterare. Där visar det sig att de blyga barnen har svårt att ta plats. Magdalena, rektor på Solskolan ser klassråd som något kontinuerligt som borde förekomma och från och med hösten ska det införas till att bli varje vecka. Det finns tydligen redan klasser som arbetar så, fast tanken är att det ska bli så på hela skolan. Det kan handla om olika saker som ska köpas in.”Det lilla i vardagen vilken film ska vi se t.ex. är något elever är delaktiga i samt får vara med och bestämma”.

Grundskoleförordningen (1994: 1194) tar upp allmänna föreskrifter angående inflytande (Aspán, 2005,s.15). Frågan är om elevinflytande är något eleverna skall ta eller något vi ska ge dem? Det handlar om att det är upp till varje skola hur formen för inflytande ska se ut, vilket är något som ska anges i den lokala arbetsplanen på skolan (s.16).

Inflytande handlar enligt pedagoger och rektorer att de på sin egen nivå får vara med och bestämma det de klarar av. Katarina hävdar att det skiljer sig även mellan skola och fritids då de på fritids ofta kanske kan ha mer inflytande i olika frågor. Pedagogerna på Solskolan hävdar att medinflytandet ökar med ålder och mognad. Då kan de ta mer ansvar och förstår mer hur det går till. De är eniga och hoppas inte det finns någon skillnad i inflytande när det gäller kön. Rektorn på Fantasiskolan däremot hävdar att skillnader mellan pojkar och flickor är något som alltid finns där och som vi medvetet bör arbeta med. På Fantasiskolan ser man att barns inflytande upplevs positivt bland pedagoger enligt Caroline då man tänker att på olika sätt få med barnen. Margareta på samma skola tycker det är en intressant fråga då de i många år arbetat åldersblandat. Där har de haft en policy på båda skolor att vara med och påverka samt säga sin åsikt. Rektorn på skolan tror nog upplevelsen är blandad och hon kan se att olika lärare tillåter elever att ha olika inflytande. Delaktighet hävdar Eriksson även ger en förutsättning för inflytande samt att påverka sin vardag (Sandberg, 2009,s.204). På Solskolan däremot är pedagogerna inte riktigt eniga angående frågan om hur barns delaktighet och inflytande upplevs. Katarina, fritidspedagog, ser det bara som positivt och Ann- Marie likaså. Dock så betonar dem att det måste finnas en balansgång mellan när barn ska ha inflytande och inte. Carina och Elisabeth tror att det finns de som upplever att eleverna bestämmer för mycket. Elisabeth belyser att ”en del av personalen som tillhör den gamla skolan kan nog ha svårt för att barnen ska vara med och bestämma. Man kanske använder sig av något slags skendemokrati. Då får man inte heller lika samarbetsvilliga elever”. Rektor Magdalena på Solskolan tycker inte det är säkert att det bara ses som positivt. ”Jag kan nog tänka mig att det finns åsikter som att ska de vara med och bestämma där också. Bestämmer inte barn tillräckligt”. Att det finns en åsikt att barn bestämmer för mycket upplevs på båda skolorna av rektorerna som en anledning till varför det inte bara ses positivt. De pedagoger som jag intervjuat upplever alla delaktighet och inflytande för barnen som något positivt, men hävdar att andra pedagoger på skolan inte ser det som positivt.

11.2 Rätt att komma till tals

Att ta barns tankar på allvar och lyssna på vad de har att säga anser Näsman & von Gerber (2004,s.22), BO (2006,s.2) och Björklid (1985, s.161) som väldigt viktigt. När elever kommer till rektor Greta uppmuntrar hon dem att tala samt lyssnar noga på vad de har att säga. Enligt BO (2009) i rapporten ” *Kom närmare*” belyses vikten med att skapa en dialog mellan vuxna

och barn där de vuxna verkligen lyssnar på vad barnet har att säga. Det är först när barnen anser att detta möte fungerar som barnkonventionen börjar genomsyra samhället (s.5). Även rektor Magdalena på Solskolan tar sig tid att lyssna på elever som kommer till henne och ser det som viktigt att lyssna på vad de har att säga.

Pedagogen Margareta hävdar att alla barn får komma till tals, men att de inte tar sig den rättigheten. ”Barn är så väldigt olika, en del mycket öppna, framåt, modiga eller vad man ska kalla. Andra är försynta, försiktiga och tillbakadragna”. Lärare bekräftar även i Björklids studie att vissa barn tar för sig medan andra är mer tystlåtna (Björklid, 1985,s.89). Dessa barn gäller det framförallt att locka till att uttrycka sig enligt Margareta. BO (2009) anser att det är viktigt att vi tar oss tid och lyssnar mer på de barn som ytterst sällan kommer till tals (s.9).

Caroline anser att den största delaktigheten i ett demokratiskt beslut är när de röstar. Där får alla ta sin del. ”I diskussioner är det alltid en klick som tar för sig” Vissa elever i ettan kan tycka att det är jobbigt att tala inför andra. Man kan då ha diskussioner i mindre grupper, gå runt i dem och locka dem att svara. I ett samtal med eleven kan du även rikta frågor mot dem. Margareta håller med Caroline att en väg är att ta diskussioner i grupp för att successivt kunna få dem att uttrycka sig. Hon menar att det är viktigt att vi är medvetna om att vi inte kan påverka ett barns sätt att vara. Lärare i Björklids studie hävdar även dem att vissa barn tar för sig mer medan andra är mer tystlåtna. Är man är medveten om det går det att styra, fast det är svårt (Björklid, 1985,s.89).

Elisabet på Solskolan tycker att hon är lyhörd för alla tankar och förslag när ett gemensamt beslut ska tas. ”Alla får en möjlighet att framföra en åsikt om de vill”. För att locka de barn som inte gärna talar är det viktigt att inte bara använda sig av handuppräckning. Risken finns då att de som är mest talföra är aktiva. Ett knep hon har ibland är att vända sig personligen till var och en. Katarina hävdar att de alltid finns dem som är mer på. De andra försöker hon få med t.ex. via fritidsråd att uppmuntra att lägga en lapp där eller i samlingen varje dag då inte bara de som räcker upp handen får komma till tals. När barn själva får komma till tals, bidrar det enligt Norman till socialisation i (SOU1997: bilaga till huvudbetänkande, s.77)

Carina berättar att varje måndag har de måndagsprat då alla får komma till tals och då de andra ska lyssna på den som talar och hennes kollega Ann- Marie betonar att man lär sig vilka som inte brukar räcka upp handen. Det får man försöka se vad det beror på samt uppmuntra dem att tala. För att uppmuntra elever som inte gärna talar anser rektor Greta att det är lättare när du känner eleverna. Att flickor och pojkar uppmuntras att ta plats på ett balanserat sätt ser hon också som viktigt. De får enligt henne komma till tals genom elevrådet. ”Pojkar har en tendens att ta plats på flickornas bekostnad. Där finns det mycket att arbeta med” hävdar Elisabet på Solskolan.

11.2.1 Medvetenhet om rättigheter och skyldigheter

Ann- Marie belyser uppstartsdagarna då de pratar mycket om dessa frågor. ”Det handlar mest om skyldigheter, men rättigheter på så sätt för dina kompisar. Vi ska alla ha rätten”. Detta arbetar vi med mycket hur man ska vara mot varandra. Demokrati att få dem delaktiga i den tankebanan. Katarina säger även att det handlar om trivsel och andan på skolan. Carina har svårt att tro att deras elever är medvetna om barns rättigheter och barnkonventionen och hävdar bestämt att i det stora hela så är de inte särskilt medvetna. Däremot att de inte får bli slagna tror hon att barnen är medvetna om och Katarina instämmer. Carina betonar även att det sker lite små diskussioner på basic nivå t.ex. vid FN: dagen eller internationella barndagen. Varje år skickade det saker till andra barn. Då diskuteras det att dessa barn inte har samma möjligheter. Sedan har de kamratstödare på skolan vilka arbetar med barns

rättigheter. Elisabet på samma skola hävdar däremot att hennes elever nog är ganska medvetna om sina rättigheter (och skyldigheter).” De protesterar om jag skulle överskrida gränsen”. Rektor Magdalena på skolan ser att barnen har kunskap om vad rättigheter är. ”Däremot är de kanske inte lika medvetna om att de går hand i hand med skyldigheterna”. Viktigt är enligt samtliga intervjuade på Solskolan bortsett från Elisabet en betoning på skyldigheterna. För att eleverna ska skapa en förståelse är det viktigt att förklara konkret vad det innebär.

Rektor Greta på Fantasiskolan tror att personalen är medvetna om barns rättigheter. Hon anser även att barnen är det fast inte fullt ut. Som andra i min studie påpekar hon just att rättigheterna följs av skyldigheterna. Även Margareta som är pedagog på skolan ser också det problemet hos barnen. Barnen är enligt de vuxna inte medveten om att rättigheter innebär skyldigheter. Caroline hävdar att kunskapen om barnkonventionen hos treorna är stor då de arbetat kontinuerligt med stora delar i konventionen i ett par år. Varje höst är en barnrättsvecka .

11.3 Hinder och möjligheter för ökad delaktighet

Enligt Eriksson studie är det viktigt att det finns en tillåtande tro på barns förmågor. Villkor som personaltäthet, kunskap hos personal och inställning påverkar möjligheterna för barnen. Vi har formella och informella strukturer i skolan. De informella handlar om pedagogernas ramar som begränsar delaktigheten för barnen i (Sandberg, 2009,s.207). Det formella däremot kan innebära att ge alternativ för barnen. Alla pedagoger i min studie anser att barnen formellt får inflytande genom att de ges alternativ.

Eriksson har gjort en studie om hur pedagoger ser på barn och delaktighet. Enligt studien handlar delaktighet om utförande av aktivitet. Det kan också handla om framgången i det man gör. Eriksson belyser vidare vikten av att barnen vet vilka möjligheter det finns att påverka i i (Sandberg, 2009,s.209-210). En pedagog som starkt betonar vikten av detta är Carina på Solskolan som ser det som en väldigt viktig fråga att göra medveten för barnen. Även att kunna ta konsekvenser av sitt egna val anser Carina är viktigt. En möjlighet för delaktigheten blir då enligt Eriksson verbal kommunikation då barns intentioner enligt henne ska styra verksamhetens riktning. En möjlighet enligt Eriksson skulle vara mindre grupper. Där är ofta chansen att påverka större. I en mindre grupp hinner du med mer och de är lättare att låta dem vara med vid beslut i (Sandberg, 2009, s.212-213). Ann- Marie en av pedagogerna på Solskolan som arbetar i en mindre grupp antyder att fördelen är att hinna lyssna på alla. Samtidigt ser hon det som ett hinder då det inte blir en lika stor bredd i diskussionerna. Förslagen som ges i särskolan kanske inte alltid är relevanta och ses som en ytterligare faktor som hindrar. Även att det inte alltid kan bli som eleverna vill kan Ann- Marie och Carina se som en svårighet då eleverna inte alltid förstår att det inte alltid går att bestämma. Ett hinder skulle vara för särskolans del att de inte blir involverade på samma sätt. Samtliga pedagoger på Solskolan hävdar att så är inte fallet. Carina betonar att på deras skola så görs det ingen skillnad på eleverna. Alla ska vara med och då får man göra så att alla kan vara med och delta.

Orlenius (2001) ser det som ett problem att inflytandet i skolan minskar med ökad ålder (s.24). Rektor Greta tycker att generellt sätt så har man lättare att ge dem små barnen mer ansvar och därmed minska de äldre elevernas ansvar. Margareta och Caroline håller inte med och ser att ansvaret ökar med ålder och mognad.

Enligt Näsman & von Gerber (2004) finns i vår kultur som ett vanligt sätt att behandla barn som luft. D.v.s. att man inte tar barnen på allvar och bestämmer mycket över deras huvuden.

Bokstäverna i ordet kan vara ett redskap för oss att arbeta mot detta. Det handlar om att lyssna, uppmärksamma, förstå och tala (s.23). I min studie har jag observerat och märkt att en del pedagoger anser att barn inte bör vara med och påverka en del saker som rör undervisningen.

Näsman & von Gerber (2004) hävdar att det finns diskussioner kring att barns delaktighet och inflytande skulle ge dem ökade möjligheter. Detta för att utveckla former för uttryck och deltagande på egen hand (s.34). Ann- Marie och Carina i särskolegruppen hävdar att de vill att deras elever ska lyckas och väljer situationer när de anser det är viktigare för eleverna att vara delaktig samt ha inflytande. Det handlar om att ha ett vuxenansvar och bestämma vissa saker åt barnen. Enligt Björklid (1985) ger ökat elevinflytande en större maktkontroll från elevernas sida. Makten mellan lärare och elev blir mer balanserad (s.137). Rektor Magdalena tror att många pedagoger kan vara rädda att släppa på den makten då det ger dem en viss otrygghet.

Möjligheterna anses stora enligt Greta i och med projekt att få likabehandlingsplanen förankrad. Hinder i ett sådant arbete skulle kunna vara att pedagogerna inte kommit till insikt med sig själva samt att viljan inte finns där. Rektor Magdalena på Solskolan ser att det finns många möjligheter och hävdar att det är du som vuxen som sätter dem. I skollag och överallt står det enligt henne väldigt tydligt att de ska vara delaktiga i allt från arbetsmiljö till inflytande i undervisning. ”Det är jättetydligt vilka direktiv vi har”. Ett hinder enligt Magdalena skulle vara tiden, vilket hon tror många upplever. Det gäller att hitta ett arbetssätt som fungerar. Vad finns det för möjligheter där elever kan vara med och bestämma. ”Demokrati handlar inte om att bestämma i allt. Det gäller att som vuxen gå in och ta ansvar då det krävs”.

Elisabet på Solskolan ser det av vikt att ta vara på möjligheterna då hon anser att arbetet går ut på att ha goda relationer med barnen. ”Som lärare får man inse att man inte vet bäst hela tiden”. Ett hinder kan vara att barn inte har hela bilden och kan avgöra vad som är det bästa beslutet. Som lärare gäller det att inte ha för många alternativ, då kan det bli svårt att välja. Du ska vara lyhörd mot barnen vilket ger dig många kloka och bra förslag från dem. Björklid (1985) anser att för att få inflytande krävs det att vuxna lyssnar och tar tillvara på barns intresse (s.28).

Colnerud & Granström (2002) betonar att skolan inte är frivillig(s.30). Att skolan blir en skyldighet för eleverna och inte något de valt av fri vilja blir ett faktum. I grundskolan kan en elev inte välja att t.ex. avstå från undervisningen (s.31). Tanken är enligt Colnerud & Granström (2002) att skolan ska vara en rättighet. Att ha detta i åtanke är viktigt även om många barn ser det som en rättighet och möjlighet att gå i skolan. Då skolan ska vara en rättighet för varje barn, hur går det då att vara professionell. Ett hinder för lärarna att utveckla professionaliteten blir samhällets inflytande över målen i skolan (s.32). Ann- Marie hävdar att det är viktigt att eleverna är medvetna om att i skolan kan du inte välja att du inte vill. Här kan det enligt henne handla om hur man lägger upp val t.ex. att nu ska vi arbeta med svenska och vad behöver du träna på?

11.4 Påverkan för elever?

Skolverket (2009) anser att våra möjligheter för att påverka baseras på våra upplevelser vad vi får och inte får påverka. Det handlar om våra förväntningar vad vi tycker att vi borde få påverka. Barnen i de lägre åldrarna anser att när det gäller frågor om vem de ska arbeta med samt hur får de vara med och bestämma. Fast när det gäller skolmaten som barnen enligt min studie ansåg viktigt att påverka, upplevs det inte hos eleverna som de har en särskilt stor möjlighet till påverkan (Skolverket, 2009,s.59). Likaså när de gäller vem de ska sitta bredvid samt vilka regler som ska gälla är möjligheten inte heller lika stor att påverka för barnen.

Detta överensstämmer med resultaten av samtalen med barnen i min studie. Treorna tycker även att vuxna inte alltid tar dem på allvar och tycker generellt sätt att de inte påverkar särskilt mycket i skolans värld. I samtal med dem om begreppen delaktighet och inflytande kom vi fram till att de är med och bestämmer samt påverkar en hel del, vilket är betydelsefullt att göra dem medvetna om. Enligt BO (2006) krävs en förbättrad dialog för att öka barns möjligheter att påverka sin skolsituation (s.26). Rektor Greta betonar att det är jätteviktigt som vuxen att komma med impulser samt ha en dialog med eleverna för att skapa en bra inläring.

Aspán (2005) har jämfört hur elevinflytande ser ut idag jämfört med förr (s.126). Katarina, fritidspedagog på Solskolan ser att elever idag har mer inflytande och tas med på ett annat sätt i saker som görs jämfört med då hon gick i skolan. Skollagen (1985:1 000) beskriver att eleverna skall ha inflytande i hur utbildningen utformas. Likaså ska elevinflytande anpassas efter ålder och mognad. Både skollagen och läroplanen betonar elevdemokratiskt inflytande. Generellt sätt tycker jag att övervägande delen av de jag intervjuat i studien betonar just ålder och mognad som en faktor. Elisabet betonar den stora betydelsefullheten för elever att ha inflytande. ”Varje elev ska veta vilka mål de arbetar mot och för vems skull man lär sig”. Ens egen inställning till lärandet har stor betydelse för resultatet och att skolan känns meningsfull och rolig. I Björklids studie ansåg lärarna att det var av stor vikt med tydlighet gentemot eleverna när de kan vara med och påverka samt inte (Björklid, 1985,s.27). Här är det viktigt att ge dem klara ramar när de får vara med och bestämma och inte, vilket lärare i min studie påpekat. Vilka områden är rimliga? Annars skapas det enligt Björklid (1985) en skendemokrati. Carina beskriver den som en falsk verklighet och vikten av att göra dem till samhällsmedborgare. Enligt Björklid är det även av vikt att sätta ramar för att tydliggöra medinflytandet. Vi som pedagoger ska sätta gränser men även lyssna på barnen.

Enligt Margareta är sexorna på Fantasiskolan med och påverkar mer eftersom de vet vad de kan göra när det arbetar. Fyrorna vet inte och måste därför skolas in. Caroline tycker att hennes ettor delvis kan påverka via elevrådet där de har representanter. Likaså här är enligt Ann- Marie och Carina särskolan med som en möjlighet att påverka genom deras representanter i elevrådet. Elisabet ser följande faktorer som viktiga för elever att påverka i skolan; Miljön i skolan, inomhus och utomhus, klimatet mellan barnen, val av ämne när det gäller fördjupningsarbete samt när delaktighet i vilka mål de arbetar mot. Att eleverna får vara med och påverka ”innebär att skolan blir roligare och intressantare för barnen och de vuxna”. Oscarsson (2005) pekar på att genom att låta eleverna ha inflytande i undervisningen så lyfter vi fram budskapet i skolans styrdokument. En förberedelse ges för att utveckla sig själv till en aktivt deltagande medborgare (s.37). Utvärderingar som gjorts under perioden 1992 till 1998 visar att elevers inflytande har ökat när det gäller arbetsform, men inflytande över innehåll och samt när det kommer till redovisning av ny kunskap där har läraren fortfarande stor makt (s.45).

För eleverna är det viktigt att de kan påverka sitt lärande samt miljön anser även rektor Greta. Rektor Magdalena på Solskolan ser att vardagen i helhet är viktigt för dem att påverka. Om den hela samlade skoldagen fungerar med mat och raster blir det ett flyt i skoldagen. Vilket hon anser att alla elever vill ha. Att man som pedagog anpassar undervisningen efter dem genom att ta dem på allvar i deras tänk. Möjligheter för barnen att påverka ger enligt BO (2001) ett större självförtroende, där barnen får en känsla av att de är värda något samt att de blir tagna på allvar. På så vis skulle man kunna säga att delaktighet ger livskompetens (s.125). Medskapare är man enligt Johannesen & Sandvik (2009) om man genom att kunna påverka blir delaktig (s.27). Där krävs en delaktighet från barnets sida. Det gäller att hitta en balans mellan barns påverkan samt vuxnas ansvar. Ann- Marie betonar här att det måste finnas en

balansgång. Som vuxen anser hon att det finns en medvetenhet till varför, när man väljer hur delaktiga eleverna kommer att få vara.

11.5 Hur kan man arbeta för att öka delaktighet och inflytande i undervisningen?

Genom deltagande i den sociala gemenskapen skapas mening och sammanhang för den lärande. Som lärare ska vi bygga upp en relation med våra elever som bygger på en kommunikation (Orlenius, 2001, s.216-217). Detta är något jag kan se att pedagoger i min studie tycker är viktigt att arbeta med. För att arbeta med dessa frågor är det enligt Aspán (2005) av betydelse att forma elevdemokratiska arbetsformer. I skolprojektet BRIS har man arbetat för ökat elevinflytande (s.19). Pedagogerna på Fantasiskolan betonar bl.a. att hela tiden försöker de tänka på hur eleverna kan tas med på olika sätt. Även pedagoger på Solskolan nämner samma sätt att arbeta. Att som vuxen låta barnen göra sina röster hörda kan enligt Johannesen & Sandvik (2009) öppna för barnen att bli delaktiga och ha inflytande (s.26). För att skapa ett sådant synsätt är det viktigt att barnen får påverka gemenskapen, vilket många i min studie anser är viktigt för dem. Enligt Aspán (2005) är delaktighet ett medel för att nå bättre arbetsklimat och lugn (s.27). Trivsel och trygghet blir ett resultat samt en förutsättning för att skapa delaktighet. För att skapa trivsel krävs delaktighet och ansvar (s.71). Rektorerna betonar främst vikten av att eleverna känner trygghet samt trivs i skolan. En vuxen auktoritet hävdar Aspán (2005) bidrar till tryggheten hos barnen. Om barnen skulle få vara med och bestämma allt i detalj skulle det skapa otrygghet hos dem (s.160). Likaså här blir betoningen av balans viktig som jag nämnt tidigare under rubriken ”Påverkan för elever”.

För att öka delaktigheten och inflytandet för barnen anser Greta att man ska börja med sig själv, vilket ingår i likabehandlingsarbetet. Det krävs att du först arbetar med klimatet mellan vuxna. Att vi gör oss medvetna om hur saker och ting fungerar. Vad står det i styrdokumentet? Som pedagog är det viktigt att bli medveten om sig själv och bli bra på att se det runt omkring. Genom att bli medveten om ditt handlande skapas ett större djup. På Fantasiskolan arbetas det med Livskunskap som ett ämne på schemat. Där används olika EQ-övningar som enligt rektorn på skolan kan bli en teknik. Det handlar om att leva som vi lär. Caroline beskriver för mig hur livskunskap handlar om att få dem att tänka och våga ta ställning. Detta anser hon behövs för att ha inflytande och kunna påverka. Likaså på Solskolan arbetas det dagligen med sådana övningar fast på ett mer omedvetet sätt genom t.ex. samtal och diskussion i samband med högläsning. Johannesen & Sandvik (2009) ser lyssnandet som en förutsättning för delaktighet och inflytande (s.90). Att vi som vuxna ser till vad barnen tycker och tänker. Utgångspunkt för vuxna att involvera barnen kan handla om ett objektperspektiv eller aktörsperspektiv (BO, 2001, s.127). Här och nu handlar det om ett reellt inflytande medan i längden handlar det om träning i demokrati. Elisabet ger som förslag att låta eleverna skriva ner sitt beslut. Hon betonar att redan från första stund man har barngruppen” medvetet arbeta för att allas röster är lika mycket värda”. Ibland får man därför tysta de elever som pratar för mycket på andras bekostnad.

12 Diskussion och slutsatser

Syftet med min studie är att redogöra för hur pedagoger och rektorer använder sig av begreppen delaktighet och inflytande och hur de arbetar för att åstadkomma detta. Många tycker att det är viktigt för eleverna att delta på olika sätt och arbetar främjande för dessa frågor t.ex. genom att i dialog med barnen t.ex. fråga dem om vad de tycker. Som jag kommit fram till i mitt resultat handlar dessa begrepp att på olika sätt få med barnen t.ex. genom att låta dem vara med och bestämma. Att dessa begreppen är viktiga att arbeta med är på så vis viktiga både för att få ett bättre självförtroende samt att underlätta för inlärningsprocessen. Genom att ge barnen alternativ tycker pedagoger i min studie att det ges formellt inflytande. Jag ser att detta begränsas för barnen genom att deras val ofta görs utifrån en förutbestämd ram. Ett problem i arbetet för att öka barns delaktighet och inflytande, blir det faktum att barns rättigheter, begränsas på olika sätt. Tanken var att se på hur pedagoger och rektor såg på detta för att försöka få en förståelse på varför det kan vara så. Det jag kommit fram till är att en stor anledning är att vi som vuxna är rädda att släppa på vår makt och låta eleverna att komma in och vara delaktiga i det vi gör. Att låta eleverna ha för mycket inflytande skulle ge dig som pedagog en otrygghet då eleverna övertar en del av makten. Jag anser att det viktigaste i ett arbete med barn är att samtala om och göra dem medvetna om vad delaktighet och inflytande innebär. Barn kan inte alltid vara med och påverka och bestämma. Viktigt är nog att förklara detta för eleverna och ge dem tydliga ramar och utgångspunkt för när det är tillåtet och inte. En förståelse kan vara att vi vuxna inte heller alltid har möjlighet att påverka och får acceptera detta. Det är så samhällslivet fungerar och vi ska lära våra elever om demokratisk ordning. Jag anser att det inte här räcker att prata om demokrati utan att hela skolans undervisning måste genomsyras av arbetsätt som främjar demokrati. Demokrati är ju en form av delaktighet och möjlighet till påverkan vilken blir viktig i fostran till samhällsmedborgare. För att bli en bra samhällsmedborgare är av vikt att du blir en egen tänkande människa som vågar uttrycka din åsikt samt ta beslut. Genom inflytande och påverkan i vardagen görs de till tänkande människor, vilket är bra att vara i dagens samhälle.

Likaså makt är något som påverkar ens möjligheter till delaktighet och inflytande och här gäller det som vuxen att låta släppa lite på sin egen kontroll och låta eleverna få komma in i undervisningen. I rollen som pedagog handlar det om att försöka få alla barnen delaktiga, vilket kan vara svårt då vissa tar mer plats än andra. Viktigt är att se till varje individ och hur man kan inkludera denne i gemenskapen då alla ska kunna delta på sina villkor. Många pedagoger kan vara rädda att släppa på makten, då det skapar en viss otrygghet för dem. Skulle man då kunna se delaktighet som en rättighet? Till viss del då det handlar om att alla ska ha möjlighet att vara delaktiga. En rättighet skulle därmed inte innefatta att det fanns ett tvång till deltagande. I skolans värld blir dock deltagandet till viss del ett tvång då vi i kursplanen har mål att uppnå.

En intressant aspekt angående barns delaktighet är att du inte behöver känna dig aktiv för att uppleva delaktighet. I en aktivitet kan du nämligen på ett passivt och oengagerat sätt delta och på så vis fortfarande känna dig delaktigt. Jag anser nog att passivitet lätt kan bidra till att du inte känner dig delaktig eller att du inte som barn kanske vet hur du ska göra för att delta i en viss aktivitet där spelregler känns oklara. För barn med särskilda behov samt barn med för mycket inflytande hemma blir också just den sociala biten ett problem. En slutsats jag dragit av detta är att känslan för delaktighet ökar med aktivitet och engagemang.

Att det finns en bra koppling mellan bra pedagogik, delaktighet och barns rättigheter har varit en central del i min studie. Det jag kommit fram till är att det är viktigt att vara lyhörd och ta sig tid att lyssna på det barnen säger. I samtal med barnen som bygger på ett genuint intresse från din sida skapar du lättare en delaktighet som bygger på meningsfullhet. Jag tycker inte att vuxna försöker tänka hur man kan göra dem delaktiga utifrån att utgå ifrån deras tankar, vilket jag anser är en viktig bit i att skapa en ömsesidig respekt. När det gäller Barnkonventionens roll i pedagogernas arbete kan man se att det arbetas olika medvetet om detta.

Genom den här uppsatsen vill jag stärka intresset bland pedagoger och rektorer att bli engagerade och villiga till att arbeta med barns rättigheter i sitt dagliga arbete. Jag hävdar att arbete som stärker barns delaktighet och inflytande i skolan är en av pedagogens viktigaste uppgifter. Skolans uppdrag bygger som bekant på en demokratisk grund där eleverna ska fostras till demokratiska samhällsmedborgare och förhoppningsvis kan denna studie bli ett verktyg för att skapa intresse hos pedagoger runt om i Sverige (Utbildningsdepartementet, 1998). Skolverket betonar i ”Demokrati och värdegrund” deras roll i att bidra till att de nationella målen uppnås fast det största ansvaret ligger hos pedagogerna (s.1). I ett större sammanhang handlar detta om att underbygga ett demokratiskt samhälle (Skolverket ”Demokrati och värdegrund, s.1)

Jag har valt att avgränsa mitt arbete om barns rättigheter till delaktighet och inflytande i undervisningen. Genom min studie har jag kommit fram till att delaktighet för mig är ett mångfacetterat begrepp som kan ses utifrån flera dimensioner. I min uppsats handlar begreppet om det samspel som sker mellan den individuella eleven och vuxna som planerar deras undervisning arbetsmiljö och tar beslut om organisationen i skolan. Inflytande handlar i min studie om hur elevers rätt till påverkan och bestämmande i frågor som berör dem gör sig uttryckt i praktiken. Begreppen delaktighet och inflytande är därför dynamiska och måste förstås utifrån de specifika situationer där man arbetar med dem. De pedagoger och rektorer som deltog i min studie betonade att delaktighet och inflytande ligger till grund för det demokratiska samhället. De ansåg att av den anledningen måste elever få lära sig hur de kan vara med och bestämma och på vilket sätt de kan påverka. Däremot framstod det inte lika klart i samtal med pedagoger huruvida eller om man tar reda på och använder barns tankar och åsikter för att få dem delaktiga samt att ha inflytande i undervisningen. Jag anser att ett så kallat ”barnperspektiv” är av största vikt i detta sammanhang, då det handlar om att få med eleverna i lärandeprocessen. Att på olika sätt uppmuntra barn att uttrycka vad de känner och tycker är kanske det svåraste i detta arbete. Min studie visar på hur det ena förutsätter det andra t.ex. pedagogers förhållningssätt till barnen för deras möjlighet att uttrycka sig.

I mina samtal med barnen framkom det att barnen i årskurs tre har många tankar om hur de vill ha det i skolan. Ofta tycker barnen inte att de får vara med och bestämma i den utsträckningen som pedagogerna anser. Begrepp som delaktighet och inflytande har de svårt att förstå utan att det krävs att förklara det med andra ord. Genom att medvetenhetgöra deras delaktighet och inflytande upptäckte jag att det ledde till att begreppen synliggjordes på ett annat sätt. Likaså skapade jag en nyfikenhet och intresse hos dessa barn för barnkonventionen och deras rättigheter genom att utgå från dem själva. Jag erfor att det är ett vågat uppdrag att ge sig på då man inte riktigt vet vad diskussionen kommer hamna och kan där också få en viss förståelse till lärare som inte ser begreppen på det sättet.

12.1 Förslag på fortsatt forskning

Det hade varit intressant att göra en större studie där man involverade pedagoger och rektorer på ett flertal olika skolor inom en kommun och undersökte hur de ser på begreppen

delaktighet och inflytande. Ett alternativ hade även varit att jämföra olika skolor inom olika kommuner och se på hur de arbetar med detta. För att utveckla studien ytterligare hade det varit av intresse att se på hur barnen upplever det som de vuxna säger att de gör.

13 Referenser

Ahlberg, A.(2001). *Lärande och delaktighet*. Studentlitteratur: Lund.

Almqvist L., Eriksson, L. & Granlund, M.(2001/). Delaktighet i skolaktiviteter – ett systemteoretiskt perspektiv). IR. Gustavsson, A[red](2001). *Delaktighetens språk* (s.137-156). Studentlitteratur: Lund.

Andersson, B & Hägglund, S.(2002). *Rapport 4 från Värdegrunden: Barnets rättigheter*. Parajett: Landskrona.

Aries, P. (1962). *Centuries of Childhood*. New York: Vintage Press.

Aspán, M.(2005). *Att komma till sin rätt: barns och vuxnas perspektiv på ett skolprojekt för ökat elevinflytande*. Stockholm: Intellecta Docusys AB.

Bartley, K. (1998). *Barnpolitik och barnets rättigheter*. Sociologiska Institutionen: Göteborgs Universitet.

Bartley, K. (2002/Värdegrunden och FN:s konvention om barns rättigheter). IR. Andersson,B & Hägglund, S.(2002). *Rapport 4 från Värdegrunden: Barnets rättigheter* (s.29-48). Parajett: Landskrona.

BO. (2001). *Med barnkonventionen som karta och kompass – i kommuner och landsting*. Uddevalla: Kommentus förlag.

Björck- Åkesson, E. & Granlund, M.(2004/Delaktighet- ett centralt begrepp i WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa(ICF)). IR. Gustavsson, A.[red](2004). *Delaktighetens språk*(s.29-48). Studentlitteratur: Lund

Björklid, P (1985). *Drömmen om Elin*. Elevers medinflytande på lågstadiet(ELIN-projektet, rapport 7/1985). Stockholm: Högskolan för lärarutbildning.

Bråten, I.[red](1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Studentlitteratur: Lund.

Bäck- Wiklund, M. & Lundström, T.(2001). *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Natur och Kultur: Stockholm.

Colnerud & Granström [red](2002). *Respekt för läraryrket- om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Hlsförlag: Mölnlycke 2006.

Dysthe, O. (1996). *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur: Lund.

Doverborg & Pramling Samuelsson(2000). *Att förstå barns tankar – metodik för barnintervjuer*. Institutionen för pedagogik och didaktik: Liber AB.

Erdis, M.(2007). *Juridik för pedagoger*. Studentlitteratur: Lund

- Eriksson, A.(2009/Barns delaktighet i förskolan). IR Sandberg, A.[red](2009). *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd* (s.203-219). Studentlitteratur: Lund.
- Folkesson, Mfl.(2004). *Perspektiv på skolutveckling*. Studentlitteratur: Lund.
- Gustavsson, A.[red](2004). *Delaktighetens språk*. Studentlitteratur: Lund.
- Hammarberg, T(1997/ I barnets intresse. IR. SOU1997:116, bilaga för huvudtänkande, *Barnets bästa- en antologi*. (s.11-22). Socialdepartementet: Stockholm
- Hammarberg, T. (2006).*Konventionen om mänskliga rättigheter*.Stockholm: Regeringskansliet.
- James, A. and Prout, A. (1990). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer;
- James, A. and James, A. (2004) *Constructing Childhood*. London: Palgrave;
- James, A., Jenks, C., and Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press.
- James, A. and Prout, A. (1990). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer Press;
- Johanessen, N & Sandvik, N. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber AB.
- Linde, G[red].(2001). *Värdegrund och svensk etnicitet*. Lund: Studentlitteratur
- Linné, A.(2001). Moralföstran i svensk obligatorisk skola. IR. Linde, G.(red.), *Värdegrund och svensk etnicitet*(s.26-50). Lund: Studentlitteratur.
- Molin, M.(2004/Delaktighet inom handikappsområdet- en begreppsanalys). IR. Gustavsson, A.[red](2004). *Delaktighetens språk*(s.61-82). Studentlitteratur: Lund.
- Nordström, I.(2004/ Delaktighet på jämlika och ojämlika villkor – om lindrigt utvecklingsstörda skolbarns relationer och samspel med kamrater). IR. Gustavsson, A.[red](2004). *Delaktighetens språk* (s.201-214). Studentlitteratur: Lund.
- Norman, K (1996). *Kulturella föreställningar om barn*. Rädda barnen: Köping.
- Norman, K.(1997/ Barnets bästa i olika världar). IR. SOU1997:116 bilaga till huvudbetänkande. *Barnets bästa- en antologi*(s.67-76). Regeringskansliet: Stockholm.
- Nyberg, L.(2002/Hur har verkligheten förändrats för barn i Sverige sedan 1990, då barnkonventionen trädde i kraft i Sverige). IR. Andersson, B & Hägglund, S.(2002). *Rapport 4 från Värdegrunden: Barnets rättigheter* (s.21-28). Parajett: Landskrona.
- Näsman & von Gerber. (2003).”*Det angår oss*”. Barnperspektivet. Institutionen för tematisk utbildning och forskning: Linköping.
- Orlenius, K.(2001). *Värdegrunden- finns den?*.Runa förlag: Stockholm.

Oscarsson, V. (2005), *Elevers demokratiska kompetens, Rapport från den nationella utvärdering av grundskolan 2003 (NU03) - samhällsorienterade ämnen* (IPD-rapporter, nr 2004:04). Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik.

Patel, R & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk Forskning i Sverige, 8*. Göteborgs Universitet

Rasmusson, B. (2001/Barn som aktörer i grannskapet). IR. Bäck- Wiklund & Lundström, *Barns vardag i det senmoderna samhället* (s.54-80). Stockholm: Natur & Kultur.

Sandberg, A. [red] (2009). *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd* (s.203-219). Studentlitteratur: Lund.

Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2001). Children's Conceptions of participation and influence in pre-school. A perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood, 2*. Göteborgs Universitet.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

SOU:1997:116. *Bilaga till barnkommitténs huvudbetänkande: Barnets bästa - en antologi*. Fritzes: Stockholm.

Stafelt, P. (2009). *Hurra! Alla barns rätt- bilderbok om barnkonvention 20 år*. Läsrörelsen: Stockholm.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur: Lund.

Sylwander, L. (1997/ Ge röst åt barnet. IR. SOU1997:16 bilaga till huvudbetänkande. *Barnets bästa- en antologi* (s.49-60)

Tiller, P.O. (1997/ Barns bästa är samhällets bästa. IR. SOU1997:16 bilaga till huvudbetänkande, *Barnets bästa- en antologi* (s.123-133)

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*. Fritzes AB: Stockholm.

Utrikesdepartementet. (2006). *Mänskliga rättigheter: Konventionen om barns rättigheter*. Regeringskansliet: Stockholm.

Utrikesdepartementet. (2008). *Mänskliga rättigheter: Barnets rättigheter - en lättläst skrift om konventionen om barns rättigheter*. Regeringskansliet: Stockholm.

13.1 Elektroniska källor

BO. (2006). *Röster som räknas*. (Hämtad den 24 maj 2010 från sida http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/rostersomraknas06_tillganglig.pdf)

BO. (2009). *Kom närmare*. Om att överbygga avståndet mellan barn och vuxna. (Hämtad den 24 maj 2010 från sida http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/komnarmare_090331.pdf)

Svenska Akademin. (2006). *Svenska Akademiens ordlista*. Norden: Nordsteds Akademiska Förlag. (hämtad den 24 maj 2010 på sida <http://www.svenskaakademien.se/web/Ordlista.aspx>)

Skolverket.(2008). *Handledning för att förebygga diskriminering och främja likabehandling i skolan* . (Hämta den 24 maj 2010 från sida <http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/09/94/handledninglikabehandling.pdf>)

Skolverket.”*Demokrati och Värdegrund*”. Hämtad den 24 maj 2010 från sida <http://www.skolverket.se/content/1/c4/08/48/demokrati.pdf>)

Skolverket(2009). *Attityder till skolan*. (Hämtad den 24 maj 2010 från sida <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2385>)

Socialdepartementet.(1997/98) *Regeringens förslag till att förverkliga FN:s barnkonvention*. (Hämtad den 24 maj 10 från sida <http://w.regeringen.se/content/1/c6/02/16/27/3282d940.pdf>)

SOU1997:71. *Till statsrådet*. (Hämtad den 24 maj 2010 från sida <http://www.sweden.gov.se/sb/d/108/a/991>)

Världshälsoorganisationen. (2010). *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*. (Hämtad den 24 maj 2010 på sidan <http://www.who.int/classifications/icf/en/>)

UNICEF.(2009).*Gör barnkonventionen till lag*. (Hämtad den 24 maj 2010 från sida <http://www.unicef.se/press/debattartiklar/gor-barnkonventionen-till-lag>)

Bilaga 1: Brev till målsman

Mitt namn är Anna Samuelsson och jag är lärarstudent och ska under några veckor arbeta med era barn i årskurs 3. Jag ska skriva mitt examensarbete inom pedagogik senare under terminen och tänkte under min praktik genomföra praktiska övningar och samtal med eleverna. Arbetet kommer att handla om barns rättigheter utifrån barnkonventionen. Syftet med min studie är att se hur man kan öka elevers delaktighet och inflytande inom undervisningen. Tillsammans med eleverna kommer jag att genomföra lektioner och samtal som berör dessa frågor till grund för mitt arbete.

Skolan likaså barnens namn osv. kommer inte att nämnas i uppsatsen utan förblir anonyma. Jag tänker även skriva i generella ordalag för att inte peka ut någon enskild individ.

Min förfrågan är därför om jag har er tillåtelse att använda mig utav det som era barn har sagt i min undersökning. Skriv under och lämna snarast till skolan denna blankett.

Ja, jag tillåter mitt barn att delta

Nej, jag tillåter inte mitt barn att delta

Underskrift: _____

Vi frågar kontakta mig gärna på telefonnummer nedan;

Anna Samuelsson XXXX-XXXXXX

Bilaga 2: Intervjufrågor

- Kan ni beskriva lite kort er bakgrund och inriktning i yrket?
- Kan du berätta om en situation då du upplevt att barnen varit delaktiga? Vad kännetecknar denna situation?
- Upplever du att varje enskild individ får komma till tals när det gäller demokratiska beslut som tas?
- Om inte! Hur kan man arbeta för att låta dem få sin åsikt och röst hörd?
- Har du något förslag på hur man kan arbeta för att skapa delaktighet och inflytande för eleverna?
- Vilka möjligheter respektive hinder anser du finns för att arbeta med delaktighet och inflytande gällande undervisningen?
- Vad finns det för andra faktorer som påverkar?
- Vad tycker du är viktigt för eleverna att kunna påverka?
- Vad innebär barns inflytande och delaktighet i skolan?
- Hur uppfattas barns inflytande hos personalen?
- Hur utvecklar vuxna ett förhållningssätt där barn känner delaktighet och inflytande?
- Upplever du att det finns skillnad i inflytande beroende på t.ex. barns ålder eller kön?
- Vilken påverkan tror du inflytande har för barns utveckling och lärande?
- Tror du att dina elever förstår vad inflytande och delaktighet innebär? Ge specifika exempel!

- Vad säger styrdokumentet? Vilka använder ni er mest av? Vilka är mest användbara för er?
- Känner du till några viktiga dokument angående barns rättigheter?
- Tror du att eleverna är medvetna om sina rättigheter? På vilket sätt visar det sig?

Bilaga 3: Lektionsplanering: Inledande arbete med barns rättigheter

Inled lektionen med att tala med eleverna kring frågan ” Vad är barn?” i ca 10 min då ni tillsammans gör en tankekarta på kartan och skriver upp barnens associationer med ordet.

Sedan får eleverna två posittappar var. Där ska de lista saker som de tycker är bra respektive dåligt för barn. Till detta får de ca fem minuter på sig och när de är färdiga ska de sätta upp lapparna på olika sidor av tavlan. För att tydliggöra och synliggöra barnens tankar läser gärna upp och lyft fram det som barnen skrivit. Med detta som utgångspunkt berätta för barnen att det gjorts så här i andra länder runt om i världen. De har tänkt ut vad som är bra och dåligt för barn och samlat i en lista, barnkonventionen. Detta har många länder skrivit under och lovat att hålla. Att göra det som är bra och motverka det som är dåligt. Prata om detta i ca tio minuter. Fråga sedan elever om de har hört talas om FN(förenta nationerna)? Vad gör de? Vet ni några andra organisationer som arbetar med barns rättigheter? Här fick jag t.ex. som förslag BRIS, barnens rätt i samhället.

Rättigheter och skyldigheter blev nästa ämne att naturligt komma in på.

Fråga barnen och var lyhörd för deras tankar på ”Vad en rättighet innebär?”

Tala sedan om att i Sverige har ni som barn en rättighet att gå i skolan. Många kanske ser det som en självklarhet att alla barn går i skolan fast i många länder finns det även barn som inte har den rättigheten. Det kan handla om att möjligheten inte finns på grund av att de är fattiga.

Det är också en skyldighet för barn i Sverige att gå i skolan, då vi inte kan välja det förrän vi slutat nionde klass. Skolan är alltså inte frivillig!

Här kan man sedan låta eleverna diskutera i mindre grupper vilka rättigheter respektive skyldigheter de vill ha sin klass. Som ett alternativ kan man börja prata om t.ex. ordningsregler på skolan eller regler i klassen.

Förslagsvis för att koppla till rättigheter och skyldigheter är att tala med dem om hur de tycker att vuxna ska vara mot dem. Hur ska ni då vara tillbaka? Att låta eleverna reflektera lite över det.

Tips på länkar för arbete med barnkonventionen!

BO(2009:03). *Handledning för dig som vill arbeta med barn och ungas rättigheter*

http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/jvsn_handledning_2009.pdf (Hämtad den 23 maj 2010)

Material för eleverna

http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/jvsn_rod_2009.pdf (Hämtad den 23 maj 2010)

http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/jvsn_gron_2009.pdf (Hämtad den 23 maj 2010)

http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/jvsn_tidning09.pdf (Hämtad den 23 maj 2010)

För de yngre barnen

Stafelt, P.(2009). *Hurra! Alla barns rätt- bilderbok om barnkonvention 20 år*. Läsörelsen: Stockholm.